

PRO

S A C R I S S C R I P T U R I S

A D V E R S U S H U J U S T E M P O R I S

F A N A T I C O S

EXERCITATIONES APOLOGETICÆ QUATUOR.

Ἐξευηῆτε τὰς γραφάς. John v. 39.

AD

LECTOREM ADMONITIO.

QUAS hic conspicis pagellæ (lector erudite) theologicarum quarundam quaestionum determinationes, quas vocant, tibi exhibent. Quid eas ad disputationum privatuarum usum, tumultuarie pene conscriptas, seorsum a reliquis ejusdem generis laciniis, in lucem protulerit, paucis accipias velim. De authoritate, atque integritate sacrarum Scripturarum tractatus binos, lingua vernacula emittens, quorum occasiones ac rationem omnem alibi fusius exposui, disputationes hasce quibus cum illis arctissimum est materiæ consortium, et quæ quod reliquum est circa verbum divinum controversiarum paucis absolvant, quamvis sermone ab iis disjunctas, una in medium producendas censui. Utrum ob doctrinæ consortium, aut linguæ dissidium, illorum tractatum pars aliqua, aut alias ipsa tractatulus scriptiuncula hæc habeatur, penes lectorem arbitrium esto. Fanatici sunt, erroribus et stultitia hisce diebus notissimi, quos in primis hic aggredimus. Nemo autem post homines natos, æque ac ego delirasse censendus esset, si ipsos scriptis hisce redarguere statuerim, cum nihilo plus sermonem illum quo hic utimur intelligent, quam nos aliquoties in conditum illum verborum sonum omni sano sensu vacuum, quo ipsi non tantum omnibus aliis, sed et ipsi sibi in dicendo obstepere videntur, mente percipere possimus. Juniorum instructioni (erunt enim forsitan qui opellam hanc nostram inspicient) quibus in sacrarum literarum studium ingenii acumen σὺν Θεῷ in-

tendentibus, passim hosce corvos sequi testaque lutoque, nec animus est nec otium, specimen hoc novi fanaticismi refutati, qui ξένοις δαιμονίοις comitatus nul-lubi non grassatur, dicatum est. Puteum, ni fallar, seu abyssum potius errorum omnium, non tantum quorum in culpa cubantes deprehendimus fanaticos, sed et eorum etiam quibus pene nullos non inquinat aut fascinat Romana meretrix, luce reiectum et veritate obcuratum iterum, paucis ostendimus. Destructa autem ista impietatis omnis et δεισιδαιμονίας arce, quam in Scriptura-rum contemptum moliuntur improbi homunciones, tam in proclivi est ut cadat tota errorum propago, quam imber est quando pluit. Quæ hic eo animo in hono-rem verbi Dei scripta invenies, tu lector sine gratia, odio aut partium studio, perpende atque judica.

PRO
S A C R I S S C R I P T U R I S
ADVERSUS HUJUS TEMPORIS
F A N A T I C O S.

EXERCIT. I.

An sacra Scriptura sit, ac vere dicatur verbum Dei?

QUÆSTIONIS hujus duas esse partes constat; quarum una rem ipsam, nomen proprium scripturarum altera ponit. Eam sub hisce terminis proposuimus, ut largior inde pateret disputandi campus, dum in utramvis partem opponentibus incurrere licuerit. Primam autem quæstionis partem, duplicum iterum respectum induere posse, palam est; nempe prout Scripturam respicit vel in esse reali, ut loquuntur, aut etiam in esse cognoscibili; nimirum Scripturam esse verbum Dei contra Atheos, Paganos, et Novum Testamentum quod attinet, Judæos etiam, asserentes, una, eam spirituali sua luce, quam a solo Authore suo mutuatur, se Dei verbum esse infallibiliter demonstrare contra pontificios, affirmamus fanaticos nostrates, qui a tremore quo se in sacrис agitari ipsi sibi fingunt, aut reapse vi mali spiritus agitantur, vulgo trepidantes seu *Quakers* vocantur, respicit quæstionis pars posterior, quæ est de Scripturæ nomine proprio.

De prima quæstionis parte innumera extant virorum doctissimorum scripta, quibus veritatem quam astruendam hac disputatione duximus, et dilucide exposuerint, atque adversus insultus Atheorum ex una parte, pontificiorum ex altera, ita muniverint, ut omnino nihil opus sit ea hic repetere, quæ aliunde nullo negotio peti possunt; hoc tantum addam; inter omnes quotquot sunt ubivis theologos, qui causam hanc Dei atque verbi ipsus contra pontificios defendendam suscepserunt, vix quenquam inveniri, qui cum Whitakero nostro comparandus sit; nedum ei preferendus; de parte ideo quæstionis posteriori, seu de nomine Scripturæ proprio, contra, fanaticos nostrates impræsentiarum mihi agendum esse duxi.

Etenim huic hominum generi, cum non satis esset iiscum

congredi et sociari, qui præteritis sæculis convitia sacris Scripturis intentarunt, atque omnia in illas injecta opprobria suo calculo approbare; cum hoc solum sibi reliquum fecisse, aliorum ingeniosam nequitiam observaret, ut in discrimen nominis, unde omnis earum dependet authoritas, illas adduceret, hujus rei conficiendæ curam, sibi a Satana delatam gaudet; nimirum ut titulo illo glorioso, verbo Dei, illas spoliaret. Jam vero uti semper antiquo generis humani hosti perniciosa sua molimina colore aliquo seu fugo illinere, pro more fuit, ita quo plus veneni et malitiæ ulli eorum inesse noverit, eo gloriosiori tegumento infucatum obtrudere satagit. Exemplo sit is quem jam perpendimus error, seu furor potius dicendus sit; ut nihil pene unquam perniciosius excogitaverit, nec quod præsentius venenum ecclesiæ Christi propinaret; ita nunquam fallaciōri prætextu ad animas rudium et ἀκακῶν illaqueandas usus est; hic vero qualis sit videamus. ‘Nomen verbi Dei,’ inquiunt fanatici, ‘soli Christo competit; ideoque titulum illum, Scripturæ conferre, nobis est religio. Nonne enim qui decet, Scripturæ honorem habere possumus, nisi suum Christo honorem derogemus? Num Scriptura Christus? Num litera Spiritus? hoc nomen Christi, verbum Dei: Scriptura sua sorte ac nomine contenta abeat.’

Atqui haec omnia merus fucus sunt, præstigiæ ac fraudes; si enim reverentia Christi ducti, si vario usu et homonymia vocis τοῦ λόγου decepti, authoritatem, necessitatem, et perfectionem suam sacræ Scripturæ relinquentes, de solo nomine item moverent miseri homunciones, misericordia saltem, si non venia digni viderentur. Sed alia omnino res est; non enim tantum Scripturas omni sua autoritate spoliare, easque loco suo movere, sed et ipsum Christum personalitate sua, atque divina existentia exuere, hoc unico stratagemate intendunt et conantur.

Cum enim multa de verbo Dei dicantur, quæ proprie et directe persone Christi Ζεανζρώπου non convenient, figmentum horrendum, Christum quendam imaginarium, qui lumen sit internum omnibus commune, et nescio quod τὸ πᾶν spirituale, hoc est vere nihil, comminiscuntur; quoniam autem millies fere mentio facta est verbi Dei atque prædicationis, promulgationis, et receptionis ejusdem, iis in locis, qui quo minus de persona Christi intelligantur, innumera sunt quæ obstant; neque in iis Scripturam intendi, agnoscere velint; nescio quod

inde verbum internum, cuius jam in solidum sunt ipsi possessores, et illorum qui illud antea inclusum tenuerunt hæredes ex asse, exculpunt atque extorquent.

De fictitio isto, sive lumine, sive verbo interno, et Christo imaginario postea nobis suo ordine sigillatim agendum est; jam quæ sit horum hominum de Scriptura sententia, et quibus rationibus eam defendere satagunt accurate perpendamus; ea vero sic se habet.

Scripturam, inquiunt, sacram, Revelationem quandam voluntatis divinæ continere, eatenus a Deo profectam, quatenus ab interno illo lumine, quod ex Christo in iis fuit qui libros istos scripserint, quos scripturas nuncupatis, processit, profitemur. Cæterum Lumen illud omnibus æque inesse mortalibus: ita ut qui ei attendere velint, voluntatem Dei eadem autoritate et infallibilitate declarare possint, quibas in ipsa sacra Scriptura declaratur. Vera ita, inquiunt, sunt omnia, et certa, quæ in libris istis continentur, deque Deo et ejus voluntate enarrantur; et vera itidem sunt et certa, eodem genere certitudinis et veritatis, quæ a lumine illo interno proficiuntur in iis, qui ad illud attendunt. Ita liber iste scriptus, cum neque sit Christus, neque lumen illud internum, nullo modo est verbum Dei.

Apparet ideo hosce homines ὅμοιωμάτα vocis τοῦ λόγου, seu 'verbi,' se atque alios ludere ac decipere; de ea igitur primo agendum est.

Nonnullos ex antiquis, quos vocant, patribus, in schola Platonis eductos, et in ejus philosophia versatos, qna multa speciosa et plane admiranda περὶ τοῦ λόγου disseruntur, ambiguitate istius verbi fuisse deceptos, non nunc primum observatum est. Hinc Justinus palam affirmat, Christum esse λόγον, οὐ πᾶν τὸ γένος ἀνθρώπων μετέσχε, seu 'rationem cuius est particeps omne humanum genus;' quod sane non multum abludit a fanaticorum sententia, de lumine interno omnibus communi, quod vel sit Christus, vel immediate a Christo, de quo posthac nonnulla nobis dicenda sunt. Eos etiam qui μετὰ λόγου, hoc est secundum rectam rationem vitam egerunt, inter ethin eos, Christi participes fuisse, atque vitam æternam obtinuisse, idem Justinus fidenter asserit; nempe quia Christus λόγος.

Hinc gravissima illa et adprime necessaria Basilii ad prima verba evangelii Johannis admonitio; ὅρα, inquit, μὴ-

ποτε σὲ παρακρούσηται τὸ ὄμώνυμον τῆς φωνῆς : atque iterum μὴ παραλογίσηται σε τὶς τῷ πολυσύμῳ τῇ λέξεως , Quid vero voluerint per istum suum λόγον Platonici, statim dicetur ; neque solus Justinus hac in re orationem ad Græcorum phraselogiam attemperans, periculose scripturarum simplicitatem deseruit. Alii etiam e veteribus ejus criminis communicatione implicantur ; λόγος ὁ ἐπουράνιος, πτεῦμα, γεγονός ἀπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ λόγος ἐκ τῆς λογικῆς ἐννάμεως, κατὰ τὴν τοῦ γενήσαντος αὐτὸν πατρὸς, μίμσιν, εἰκόνα τῆς ἀθανασίας τὸν ἀνθρωπὸν ἐποίησεν, inquit Tatianus Assyrius ; Cont. Græc. Orat. quid vero sibi velint ista verba ; λόγος ἐκ τῆς λογικῆς ἐννάμεως in descriptione Christi, ‘ratio ex rationali potentia ?’ Anne Scriptura ita loquitur de filio Dei ? minime.

Ut igitur hoc latibulum, quo perpetuo sibi de refugio prospiciunt fanatici, ab iis abripiamus, variæ vocis hujus in S. Sa. significaciones præmittendæ sunt.

Λόγος itaque τοῦ θεοῦ triplex est : ὑποστατικὸς, ἐνδιάθετος, προφορικὸς.

Λόγος ὑποστατικὸς, qui et οὐσιώδης, et ἐνυπόστατος, est ipse Christus ; καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, Apoc. xix. 13. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, Joh. i. 1. Καὶ ὁ λόγος σάρξ ἐγένετο, ver. 14. De aliis testimoniis quæ in hanc sententiam adduci solent, viz. Psal. xxxiii. 6. Hag. ii. 5. Luc. i. 2. 2 Pet. i. 16. Acts xx. 32. Heb. iv. 12. nihil certi habeo quod statuerim ; Christum itaque verbum esse, λόγον, verbum quod Deus sit, quodque ei nomen sit verbum Dei, libentissime agnoscimus : neque super ea res ulla nobis cum adversariis intercedit controversia. At quo sensu dicitur Christus verbum Dei, seu quale verbum sit, nullatenus inter nos convenit, prout, Deo volente, in sequentibus videbimus.

Λόγος ἐνδιάθετος est egressus potentiae divinæ, proposita voluntatis Dei atque consilia ejus efficaciter exequens ; seu est efficacia providentiae divinæ, qua opera sua ad extra, secundum consilium voluntatis suæ, deus operatur et perficit. Gen. i. 13. ‘Dixit deus, esto lux, et fuit lux ;’ Psal. cxlvii. 15. ‘Emittit sermonem suum in terram, quam celerrime excurrit verbum ejus ;’ ver. 18. ‘Emittit, verbum suum, liquefacit ista.’ Et Psal. cxlviii. 8. ‘Turbineus ventus efficiens verbum ejus ;’ Isa. xxx. 31. ‘Voce Jehovæ contritus est Assyrius ;’ 2 Pet. iii. 5. Γῆ ἐξ ὑδατος καὶ δι ὑδατος συνεστῶσα τῷ

τοῦ θεοῦ λόγῳ, οὐδανὸι τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι. Heb. i. 3.
φέρων τε τὰ πάντα τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Heb. xi. 3.
Πίστει νοοῦμεν κατηγορίσθαι τὸν αἰῶνας ρήματι θεοῦ. Cæterum Paulum in Epistola ad Hebræos, per ρῆμα θεοῦ, idem intelligere quod Petrus per λόγον θεοῦ, vel inde appareat, quod idem opus, respectu ejusdem, ab uno apostolorum tribuatur ρῆματι θεοῦ, ab altero τῷ λόγῳ. His itaque testimoniis, atque innumeris aliis quæ adduci possunt, liquido constat, efficacem Dei providentiam, qua decreta sua exequitur, ac opera ad extra perficit, aliquoties dici verbum Dei.

Cum nos quod statutum deliberatumque in animo habemus, per instrumenta quæ in nostra sita sunt potestate exequi volumus, verbo oris, seu mandato, quo ea ad agendum impellimus, utimur; Deus optimus maximus ad captum nostrum res divinas attemperans, et volens ostendere qua facilitate consilia voluntatis, per omnipotentiam suam exequitur, sive mediis ullis quæ in ejus sita sunt potestate uti velit, sive immediate potentiam suam exerere ei placuerit, istius potentia egressum actualem seu exercitium efficax, nomine verbi sui, seu vocis, indigitat; ‘ipso dicente est, quicquid est; ipso præcipiente existit;’ Psal. xxxiii. 9. Cæterum verbum Dei hoc sensu intellectum aut non intelligunt, aut non agnoscent quibuscum nobis res est; neque hactenus, quod sciam, hac ex parte ullius criminis postulamus.

Quoniam autem vocis hujus, *τοῦ λόγου* scilicet, homonymia, veterum nonnullis ita imposuerit, ut graviter super ea re hallucinati sint, erroris eorum fontem et occasionem paucis detegere non abs re fore judicamus. Ea vero res ita se habet. Qui vel ex professo apologias pro Christianis instiuebant, ut Justinus Martyr, Athenagoras, Tertullianus aliquique, vel diserte, atque data opera gentilium argumenta refutabant, atque ipsos errorum convincebant; cui operi inter alios egregie incubuerunt Clemens Alexandrinus, Tatianus, Assyrius, Theophilus Antiochenus ad Autolychum, Eusebius, Cyrillus, et Theodoretus, ut vel tyrannorum furorem, et amentiam mitigarent, aut compescerent, ostendendo nimirum ea quæ in evangelio continentur non esse adeo absurdâ, et a communi hominum sensu remota, quin istorum prophetis, et σύφοις nota aliquantum, et percepta fuerint: vel quo veritatis æternæ vim, in mentes etiam adversariorum ejus se insinuantem ostenderent, *γνώμας* et sententias ex philosophorum

libris excerptas, ad fines hosce promovendos accommodadas, sæpissime protulerunt, ut earum authoritate adversarios premerent. Atque sane utinam aliquando non nimis longe jactulati fuissent; aut ab authoritate fidei, et scripturarum simplicitate descivissent: hinc autem prima mali labes, dum cœlestia mysteria, et tremenda Christianorum sacra, Gentilium notionibus et vanis cæremoniis attemperare voluerint.

Per instantias agamus. Satis decantata est Platonicorum *τροίας*, nempe τὸ αὐτὸ δν, ὁ ροῦς ὁ ἀημισυργὸς, ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ. De ea vero ita Theodoretus sermone secundo; 'Ελληνικῶν παθημάτων θεραπευτικῆς: concesserunt, inquit, ὑπέρχρονα, καὶ αἰδία, τὸν ἀγαθὸν, καὶ τοῦν, καὶ παντὸς τὴν ψυχὴν; additque, ὅν μὲν ἴμετες πατέρι καλοῦμεν τὸν ἀγαθὸν ὄντος οὐται, τοῦν δὲ, ὅν ἡμῖτες ὑπον, καὶ λόγον προσαγορεύομεν; quasi sc. doctrina Trinitatis ex solo naturæ lumine Gentilibus innotuisse, quod falsissimum. Irænæo etiam impingunt centuriatores Magdeburgenses, cent. 2. col. 227. quod ita obscure et perplexe non raro vocabulo verbi, seu τοῦ λόγου utatur, ut videatur non perspicue inter verbum substantiale et verbum vocale seu oris distinguere: a quo crimine utrum sufficienter vindicetur a Fenardentio, qui ob hanc rem convitiis in centuriatores debacchatur. judicent aequi rerum aestimatores. Quid vero Platonicī per τοῦν, et τοῦ παντὸς ψυχὴν intelligebant, clare et ornate ex eorum scriptis exponit poetarum doctissimus, 6. *Æneidos*.

Principio, cœlum, et terras, camposque liquentis,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intus alit; totamque, infusa per artus,
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.
Inde hominum, pecudumque genus, vitaque volantium,
Et qua marmoreo fert monstra sub æquo pontus.
Igneus est ollis vigor, et cœlestis origo,
Seminibus; quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuant, cupiuntque; dolent, gaudentque.

Hæc ille; digna sc. quæ Dei filio Unigenito ascriberentur. Vulgus autem Christianorum dogma Trinitatis, verbis Scripturæ sacræ magis consentaneis, neque figuris philosophorum interpolatum communiter et palam exposuisse, testis etiam est Lucianus in Philopatride, sen διδασκομένω; ubi Tryphonem quendam Christianis sacris initiatum ita disserentem introduceit; οὐ φιλέοντα ζιῶν, μέγαν, ἄμβροτον, οὐ σανίων, ὕδον πατρὸς, πινέυμα ἐκ πατρὸς ἐκπόρευσμενον, ἐν ἐκ τριῶν, καὶ εξ ἐνδος τρία, ταῦτα νόμιζε.

In verbo λόγος, de quo agimus, non minor erat erratio, imo paulo periculosior. Adversus Julianum lib. 7. verborum istorum Platonis ex Epinomide Cyrillus meminit. Συναπτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε ὁ λόγος ὁ πάντων θειότατος ὀρατὸν; hunc vero esse λόγον nostrum divinum, acerrime contendit, occurunt et alia huic gemina apud eundem Autorem pæne infinita.

At alia est ea ratio quam in mundi conditu Deus adhibuit, a λόγῳ, per quem omnia sunt condita. Platonem autem perlόγον istum, Idæam quandam in mente divina, mundi quasi exemplar intellexisse constat; ut recte Thomas P. P. Q. 32. a. 3. c.

Ejus etiam vestigiis insistens Philo, λόγον, τὴν ἀσώματον ζέλαν ἵδεαν diserte vocat, apud Eusebium, lib. 11. Præpar. Evang. c. 15. Ejusdem commatis sunt omnia ea testimonia, quæ ad secundum principium, Deum δημιουργὸν, seu omnium artificem demonstrandum, ex Platone, Plotino, Numinio, Amelioque producit idem Eusebius. Ac Amelius quidem expresse recitat initium evangelii Johannis, quem philosophum barbarum vocat. Eorum vero omnium sensum ipse Eusebius exponit cap. 23. nempe ideam nescio quam, vim naturarum ingentem, archetypum, et exemplar omnium, mentem omnia animantem, magnum quoddam vivens, ortu et interitu carens, ea sub voce fluxerunt.

Λόγος ideo θεοῦ οὐσιώδης, omni adhibita accuratione, distinguendus est non tantum a Platonicorum νῷ, λόγῳ, τοῦ παντὸς ψυχῆς, θεῷ δημιουργικῷ, vi naturarum ingente, mente cuncta animante, idea, atque rerum omnium exemplari, sed et a λόγῳ isto ἐνδιαζέτῳ, de quo nonnulla jam diximus. Hic vero, nempe ἐνδιάζετος, diligenter admodum a Maimonide, more nevochim, seu duce Dubitantum, pa. 1. cap. 23. describitur: quicquid, inquit, a Deo creatur, id attribuitur verbo ejus; ut verbo domini cœli creati sunt; similitudine desumpta ab operibus regum terrenorum, quorum instrumenta in perficienda et exequenda sua voluntate sunt verba ipsorum; de loco vero isto, nempe Psal. xxxiii. 6. ego plane dubito anno de Dei verbo æterno interpretandus sit; rem ipsam autem quod attinet, explicationem admitto. Deinde cap. 65. ostendit verba אַמְרָא, et בְּרִכָּה, quæ synonima sunt, homonymice usurpari, atque de verbo externo, interna cogitatione, atque mente, et voluntate dici.

Multis quidem argumentis, acerrime contendit Jos. Placæus, disputationibus de Christi Deitate, argumento 21. per verbum illud toties in creatione repetitum, dixit Deus, aeternum *λόγον*, Dei filium intelligi; atque ille quidem accurate disputat, ut quid in contrarium opponat haud facile inventurus sit adversarius. Restat autem adhuc mihi scrupulus unicus; cum enim per totum primum caput Geneseos, *δημιουργὸς* ubi vis Elohim dicatur, atque illud nomen tres personas formaliter exprimere orthodoxi omnes consentiant, qui fieri potest, ut *τῶν* Elohim verbum sit *ὁ λόγος*, cum non sit sui ipsius verbum aut sermo; ubiunque autem verbum Jehovah, seu Dei dicitur, vox Dei *ὑποστατικῶς* sumitur, atque personam patris denotat, quo modo vox ista Elohim sumi non posse videtur.

Male ideo Grotius in Annotationibus ad cap. 1 Johannis usum vocis *τοῦ λόγου* ad verba ea Mosis, dixit Deus, esto lux et fuit, retulit, quum ea plane de *λόγῳ ἐνδιαθέτῳ* prolatâ fuerint, prout etiam a Maimonide exponuntur, cui isse lectorum remittit. Male etiam in eundem sensum ea quæ occurunt apud Chaldaeum Paraphrasten potentiam Dei per verbum ejus exprimentem, adducit: pessime eundem *λόγον* Platonicos atque Philonem intendisse contendit; atque in eum sensum nomilla a veteribus periculose effata profert: quale illud est Gregorii Neo-Cæsariensis, *λόγος*, inquit, *ἐστι δύναμις τῆς ὅλης κτίστως ποιητικῆς* Platonice satis; cum non sit *δύναμις*, seu attributum divinum, sed *ὑπόστασις* infinita *δυνάμει* instructus. Atque ita ille quidem omnia confundit, ut quid sibi velit, atque utrum Platonicus fuerit, aut Socinianus, aut Christianus in ejus loci explicatione, haud facile sit intelligere. Sed de his pro nostro instituto plus satis.

Ἄγος προφορικὸς, is est de quo sensibus cum adversariis non congruimus; eum vero, esse Scripturam sacram, seu verbum Dei scriptum, non quatenus scriptum, sed quamvis scriptum, credimus et profitemur.

Id, quo animi nostri sensum, et voluntatis nostræ propria aliis declaramus esse verbum nostrum, cum vere verbum sit, symbolum et index conceptuum mentis, nemo opinor negabit, quidni etiam declarationem mentis et voluntatis divinæ, qua quicquid a nobis fieri, vel de se cognosci velit, Deus notum facit, ejus verbum dici debere concedamus? fatemur utique Deum voluntatem suam, viva voce, antequam ullum verbum scriptum erat, declarasse: et certe quando immediate

Deus locutus est, id quod locutus est, ejus verbum erat? anne vero id perdidit illud suum esse verbum Dei, quod locutus est, quia ex ejus mandato scriptum est? neque sane dicimus declarationem hanc quam habemus in scripturis voluntatis Dei, verbum ejus esse, quia scriptum est; sed verbum Dei ex ipsis mandato jam scriptum esse contendimus.

Quo minus ideo, inanibus logomachiis (quibus supra modunt sibi placent fanatici, quando importuna loquacitate molestos se præbere, in animo habent) detineamur, quo sensu Scriptura sacra sit verbum Dei, atque ita dici debeat, paucis expediamus.

Primo ideo respectu ortus, hoc nomen sibi vendicat Scriptura sacra. Originem suam a Deo habet. Ipse eam locutus est: partim immediate, partim mediate in filio, prophetis, aliisque ejus promulgatoribus. Heb. i. 1, 2. ὁ Θεὸς λαλήσας ἐν τοῖς προφήταις, ἐλαλησεν ἡμῖν ἐν ὑψῳ. Imo quæ mediantibus prophetis, apostolis, aliisque divinis Scriptoribus, ecclesiæ olim locutus est, ipse ea omnia immediate locutus est, non tantum iis ipsis quibus provinciam istam promulgandi et scribendi voluntatem suam delegavit, et per eos nobis; sed in iis immediate nobiscum locutus est, atque in eorum scriptis adhuc loquitur; Heb. i. 1, 2. Luc. i. 70. ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἀγίων προφήτων τῶν ἀπὸ αἰῶνος. 2 Pet. i. 20, 21.

Secundo, respectu subjectæ materiæ, seu divinæ veritatis in ea revelatae, sacra Scriptura est verbum Dei; quatenus nempe est revelatio voluntatis divinæ ab ipso Deo profecta; hoc sensu locis pæne innumeris verbum Dei dicitur; Joh. xvii. 17. ita ubi verbum Dei, prædicari, promulgari, multiplicari, recipi enarratur, sanctissima ista veritas, seu materia scripturarum, non Scriptura formaliter considerata intenditur; aliquoties enim contigit, et quotidie fieri potest, ut verbum Dei prædicetur, ubi Scriptura, hoc est ipsa scriptio, non legatur. In ea autem verbi prædicatione, quæ ex Scripturis sine actuali Scripturarum in ipso actu prædicandi lectione, fieri potest, nihil aliud est absolute et in se verbum Dei, quam quod ῥῆτῶς in Scriptura continetur; Acts xxvi. 22. ‘οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὃν τε οἱ προφῆται ἐλαλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μώσῆς.

Tertio, respectu ipsorum verborum, in linguis istis, quibus ex mandato et ordinatione Dei scripta est; etenim ea verba, et concepta et disposita sunt per Spiritum sanctum, neque ad exprimendum sensum, quem ipsi de mente et vo-

luntate Dei conceperunt, ingenio ac arbitrio ipsorum Scriptorum sunt permissa, aut reicta ; Acts xxviii. 25. Luke i. 7. 2 Pet. i. 20. 2 Tim. iii. 16. ‘πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος ἐστί.’

Respectu autem promulgationis veritatis divinæ, qua prophetis aliisque viris divinis tanquam instrumentis usus est Spiritus sanctus, ipsum verbum dicitur λόγος προφητικὸς, 1 Pet. ii. 19. quem respectu inspirationis divinæ, aliqui ἐμφυτον vocant, et ἐνδιάζετον,

Hinc ideo sacrarum Scripturarum divina authoritas, cuius assertionem in hac nominis ejus vindicatione præcipue intendimus, dependet. Nimimum quod omnibus hisce respectibus sit verbum ejus, qui supremus est legislator, summus ac solus conscientiæ dominus, qui solus quid sit necessarium, quid utile, enim finem quod attinet, ad quem diriguntur sacræ Scripturæ, et novit, et in iis revelavit.

Hisce ita præmissis, videamus porro quibus argumentis sententia nostra superius exposita defendi, et statuminari possit; atque etiam quibus sophismatis eam expugnare apud imperitam plebem magnis clamoribus adhibitis, quotidie aggrediuntur fanatici; primum vero argumentum nostrum sic se habet.

Quod sæpe a Spiritu sancto vocatur verbum Dei, id verbum Dei est, atque proprie ita dicitur; nobis enim haud licet rebus sacris ad libitum nostrum nomina imponere. Multo minus integrum est ea rejicere quæ pro infinita sua sapientia Spiritus sanctus imposuit. Saeram vero Scripturam sæpius eo nomine a Spiritu sancto indigitari, cuivis eas vel leviter insipienti facile apparebit. Nonnullis allatis testimoniis rem planam faciemus. Marc. vii. 13. ἀκροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῷ παρεδόσει ὑμῶν· quisnam autem est iste λόγος τοῦ Θεοῦ quem irritum fecerunt Pharisei? is nempe qui a Mose Scriptus est, ver. 10. μωσῆς γὰρ εἶπε, hoc est, Scriptum reliquit. Deut. iv. 2. ‘Ne addite ad verbum illud quod ego vobis præcipio.’ Verbum quod dominus locutus est, est verbum Domini; atqui idem est illud verbum cum statutis et præceptis, eodem versu, quæ Scripta esse, nemo opinor negabit; Jer. xxxvi. 6. xxvi. 1. 6.

Id quod Deus locutus est in prophetis, quod Spiritus sanctus locutus est per os prophetarum, quodque tanquam verbum suum per ejus mandatum Scriptum est, illud verbum Dei est. At vero Deum locutum esse in prophetis, et per

prophetas antea probavimus. vid. Heb. i. 1. Act. xxviii. 26. Luc. vii. 8. hocque verbum ipsius autoritate Scriptum est, Exod. xvii. 14. xxxiv. 1. 27. Num. v. 23. Deut. vi. 9. xvii. 18. Jer. xxx. 2. Hab. ii. 2. 1 Joh. ii. 7. 2 Tim. iii. 16. Apoc. xxi. 5. et Deut. xxxix. 29. ‘imo ipse primus aliquid de eo digito suo scripsit, nempe decalogum;’ Exod. xx.

Declaratio mentis ac voluntatis divinæ, ab ipso Deo immediate profecta, est verbum Dei; si hoc non sit verbum Dei, ego nescio quid sit; ipse loquitur, mentis suæ sensum quo quid a nobis fieri velit intelligamus, declarat; hoc vero facit per verbum, aut doceant nos fanatici, quid illud dicendum sit per quod hoc facit. Sed de his postea cum de verbo, seu lumine interno nobis agendum est.

Ultimo jam loco objectiones adversariorum diluendæ restant: pensum autem illud paucissimis absolvam.

Ob. 1. ‘Christus est verbum Dei, ergo Scriptura non est verbum Dei;’ mirum quantum puerile hoc intonantes sophisma ubique tumultuantur, atque quos apud suos de omnibus verbi ministris, quos præcipue insectantur, triumphos agant; deceptores sunt omnes, Impostores, falsarii, populi seductores, qui scripturam verbū Dei asserunt, cum Christus ipse sit verbum Dei.

Resp. 1. Fallacia est ex homonymia vocis; Christus est verbum Dei essentialē, verbum Deus, λόγος οὐσιώδης; scriptura verbum Dei scriptum, λόγος προφορικός.

2. Mentio fit verbi Christi Col. iii. 16. Act. xix. 10. At verbum Christi, non est ipse Christus; etiam verbi evangelii; et quamvis apud ipsos evangelium sit Christus, at verbum evangelii Christus esse non potest. *Resp.* At distinctionibus istis haud opus est: haec sunt inventa hominum: Scriptura palam asserit Christum esse Dei verbum. *Resp.* An solis ideo fanaticis liceat sophistas agere, ac ludere in vocum ambiguitate et ὄμωνυμίᾳ? non distinguimus nisi ipsum Spiritum sanctum distinctione nobis præeuntem habemus, sicut superius demonstratum est.

Ob. 2. ‘Sacra Scriptura nusquam asserit se esse verbum Dei.’ *Resp.* hoc falsum esse allatis Testimoniiis eviciimus, quibus innumera alia addi possint.

Ob. 3. ‘Verbum Dei fuit ante Scripturam, ergo Scriptura non est verbum Dei.’ *Resp.* Concedimus locutum esse Deum antequam ullum verbum quod locutus est scriptis

mandatum est, eoque sensu verbum Dei ante scripturam fuisse concedimus. At vero idem verbum jam scriptum esse, neque ideo cessare esse verbum Dei, quamvis scriptum sit, contendimus, subjectum non amittitur, quamvis scriptio accesserit.

Ob. 4. ‘Verbum Dei non potest dici ex libris, nam est ab ipso Deo.’ *Resp.* Hoc falsissimum atque blasphemum est; ideo enim scriptum est verbum Dei ut ex libris id discamus 2 Tim. iii. 16. Huc perpetuo a Deo ipso mittimur, ad verbum et voluntatem ipsius descendam Deut. xvii. 19. Isa. viii. 20. Joh. v. 39. unde eos beatos pronunciat qui continuo in lege sua scripta versantur, Ps. i. 1. ortum et originem errorum in Scripturaru ignorantiam rejicit Christus, Mat. xxii. 29. Atque hinc palam ostendit hoc hominum genus se neque scintillam lucis habere, Is. viii. 20. Dan. x. 21. Luc. xxiv. 27, 45. Act. xiv. 2, 11. cap. 18. 24, 28. Rom. i. 2. 2 Tim. iii. 15.

Ob. 5. ‘Verbum prope nos est, in ore et in corde,’ Rom. x. 8. ‘Et verbum Christi inhabitat in nobis,’ Col. iii. 16. sed hoc verbum non est scriptum: non litera scripta. *Resp.* Verbum illud quod in nobis est, verbum fidei quod apostoli prædicarunt. Rom. x. 8. nihil autem prædicabant apostoli quod non scriptum fuit per Mosen et Prophetas, Rom. xvi. 26. inno verbum illud verbu scriptum esse, ex professo eo loci, v. 10. asserit Paulus. 2. Scriptura est prope nos in ore et corde nostro, non respectu literæ scriptæ, sed veritatis divinæ in ea contentæ, quo etiam respectu sæpiissime Dei verbum vocatur, uti superius ostensum est. In corde nostro est ideo scriptura, non formaliter quatenus scripta, sed quatenus divinam veritatem continet atque exhibit. 3. In nobis ideo inhabitat verbum Dei, effective et eminenter, non formaliter.

Atque haec est summa eorum omnium quæ in vicis, templis, publice, privatim, aut vociferantur aut mussitant adversus sacras Scripturas fanatici. Quid vero apud se in toto hoc molimine deliberatum habeant, cum ad luminis illius interni, de quo tantopere gloriantur, considerationem devenit, palam fiet. Ut rem paucis comprehendam; authortate, necessitate, perfectione Scripturarum rejectis, afflatum suum, perplexum et falsum semper, sæpiissime blasphemum, in ejus locum substituere, in animum induxerunt.

EXERCIT. II.

De Scripturarum interpretatione.

IN quæstione de Scripturum interpretatione, et interprete proprio, Pontifici, quos in tota causa religionis familiæ herciscundæ postulare, necesse habemus, seu cæco sui amore ducti, seu nimio aliorum omnium contemptu, controversias omnes compendifacere, atque pro ea qua pollent authoritate, seu potius vafritie, hæreticos quos vocant, uno ictu quasi funda ex insidiis cædere et trajicere se posse sperant; ipsi interea, cum tota quam in tergo habent mendaciorum sarcina, latentes post principia. Eos saltem qui postquam populum aliquem bello domare et sub jugum mittere decreverint, arces munitas, quibus adversariorum apparatum omnem bellicum contineri, noverint, extemplo occupant, imitari videntur.

Etenim cum utrinque in confesso sit, (quod etiam impræsentiarum ulterius demonstrare aggredimur) opus esse Scripturarum interpretatione aliqua, qua mentem et genuinum in iis Spiritus sancti sensum investigare, atque ea ita inde rite eruere, quæ scitu, et cognitu sunt ad salutem necessaria, seu quovismodo ad officium nostrum et obedientiam Deo debitam spectantia, liceat, hujusce rei considerationi, istiusmodi postulatorum portenta præstruunt, ut iis concessis, nulli dubium esse possit, quin omnia adversariorum consilia ita præripuerint, ut quoscunque velint de iis triumphos splendide et secure agant.

Quod semper fuerit, sitque, atque de jure debeat esse istiusmodi publica, et uti loquuntur,^a Authoritativa Sacram scripturarum interpretatio, in Ecclesia, cui omnes et singuli Christiani, sub periculo et pœna salutis æternæ amittendæ, conscientias submittere, ex voluntate Christi teneantur, primo in loco affirmant. Cumque^b omnis interpretatio sit interpretis alicujus actio, atque illius authoritas abs hujus autoritate dependeat, ut sit, aut esse debeat, visibilis

^a Concil. Trident. Sess. 4. Thom. Stapl. lib. 10. cap. 11. Bellarm. de verbo Dei. lib. 3. cap. 1. &c.

^b Non ignorabat Deus multas in Ecclesia exorituras difficultates circa fidem; debuit igitur judicem aliquem Ecclesiae providere—igitur princeps Ecclesiasticus, &c. Bell. lib. 3. de verb. Dei. cap. 9.

aliquis et publicus interpres, seu ut plerunque loqui malunt, magnifice scilicet, sensus Scripturarum Judex aliquis infallibilis, ἀρυπεύζυνος, visibilis et omnibus expositus, qui hoc dono interpretationis polleat, cuius interpretationibus, virtute authoritatis qua ipse est sub Christo instructus, non veritatis quam istæ habent, aut habere possint ex analogia fidei, omnes fideles dicto obedientes esse obligantur, non minus necessarium esse, eadem veritate et confidentia asserunt. Imo ut plerumque mens humana, (ea est innata vanitate,) cum magno quopiam errore, seu monstro tumet, μεγαλαυχεῖ, eo blasphemiae processit nonnullorum audacia, ut cum assertiones istas, omni testimonio divino penitus destitutas esse, non possint non intelligere, et pene confiteri, tamen ‘neminem unquam mortalium regnum seu regimen aliquod, stultius aut ineptius instituisse, quam ecclesiam suam disposuit Jesus Christus,’ si modo eo interprete, illam non instruxerit, non veriti sunt affimare. Ut olim ita hodieque etiamnum est, si ‘Deus homini non placuerit, Deus non erit.’ Neque sane alia ratione, horum hominum de ecclesia catholica, præjudicio, veteri quidem fabulæ, sed insulsissimæ, satisfieri posse videtur.

Jam^d vero nemini dubium esse potest, quem virum in summum istud imperium in cæteros mortales evehendum statuent. Prout enim Haman iste, postquam τὸν δεῖπνον ad amplissimos honores a Rege maximo designari audivisset,^e cum paulo plus sibi ipsi in deliciis esset quam Regi, statim cum animo suo dicebat, quem magis delectaretur rex honore afficere quam me? atque proinde de honoribus istis ampliandis, tanquam extemplo occupatus sententiam tulit; ita adversarii nostri, postquam Regem istum spiritualem et judicem infallibilem, ipsi sibi per somnia finxerint, atque ut talis index et ἀρυπεύζυνος Scripturarum interpres a Christo constitui deberet, nisi indiligens omnino, etiam et insipiens ecclesiæ suæ procurator audire mallet, sibi persuaserint, vel saltem aliis persuadere tentassent, pro ea qua sunt humilitate atque modestia, hunc proximum Deo locum, si non honorem aqualem, tanquam unice ei in terris grati statim occupant. Quis enim nisi Christi vicarius, vice-deus ille, deus alter in terris, ecclesiæ sponsus atque caput, ὁ ἡπι-

* Valer. Mag. Iud. Reg. credend. Cath.

^d Bell. de Rom. Pontif. lib. 4. cap. 1.

^e Esther. vi. 6. vii. 8.

πάντα λεγόμενον Σεὸν ἢ σέβασμα ὑπεραιρόμενος, provinciæ huic administrandæ par esse potest?

Porro^f autem si ita se res habeat, quam facilis futura sit totius inter nos litis æstimatio, quivis nullo negotio perspiciat; si enim sacra Scriptura, quæ apud nos unica est omnes controversias dirimendi norma et medium, in eum finem interpretari debeat, ut de vero ejus sensu constare possit, atque ipsi, aut saltem inter eos dux partium, sit ea interpretandi Scripturas autoritate instructus, isque solus, ita ut ex ejus determinatione seu interpretatione, indeque solum, certo sciri possit quis sit iste Scripturarum sensus in omni lite κριτικῷ, ut frustra sit omnis in eos eorumve errores, testimonii dictio, frustra argumenta e Scripturis petita, necesse est. Unico interpretationis infallibilis malagmate omnia confident. Ea vero infallibilis est, quia illorum est. Hæc arx est religionis pontificiæ, imo hæc est eorum religio; et causam habent, quæ caduceo hoc eget. Hoc enim amuleto instructi, extra tela et pulverem positi, nihil usi circuitione, omnes opinione a se disjunctos damnant. Hujus autem persuasionis, atque inde animorum et irarum pleni, nemo est catholicon, qui non ubivis cum servo illo comicò clamat; ‘nihil est quod malim quam illam totam familiam (hæreticorum scilicet), mihi obviam dari, primo ipsis eriperem oculos, post hæc præcipites darem; omnes ruerem, agerem, raperem, tunderem et prosternerem.’ Eant jam quicunque volunt, et dicam iis impingant, hæreseων aut blasphemiarum insimulent, nisi ipsis judicibus, propriis suffragiis ab omni culpa expediantur, eam tandem laudem assequentur, qua se lubentissime carere posse, diu est quod ostenderint.

Arce autem hac occupata, in qua omnis nostra spes sita est, non minus iniqua futura est inter nos concertatio, quam olim Israelitas inter et Philistæos intercessit, cum illis, hi neque ferrum neque fabrum ante pugnam reliquum fecissent. I Sam. xiii. 18, 19. 22. At per me licet somnient ut lubet, Romanenses; edant bibantque; at experrecti tandem, se fame sitique æternum perituros sentient. Neque vero etiam unquam ego istuc negotii iis dabo, ut ecclesiæ privilegia et jura recenseant, cum eos pro ecclesia Christi non habeam.

^f Num æquum postulant Papistæ, dum volunt ut nosmetipsos ejus judicio submittamus, utque ab illius interpretatione penderemus, quem nos accusamus ut falsum Scripturarum interprætem, imo quem ipsissimum dicimus esse Anti-Christum. Whitak. Con. 1. q. 5. cap. 3.

Habent itaque aliud quod agant, magis ex sese et majus; nempe ut videant in quo statu res ipsorum, cum à Christo sint rejectanei, sitæ sunt, atque curent. Quicquid possit ecclesia, eos in hac causa nihil omnino posse asserimus; nimirum inter dominos et fares multum interest.

De hisce vero humanæ superbiæ portentis ut denuo agamus nihil opus est; extra omnem disputationem jamdudum hæc duo posuerunt nostri theologi. 1. Unicum, publicum, authenticum et infallibilem sacrarum Scripturarum interpretationem, esse ipsum earum Authorem; e cuius afflato, veritatem perspicuitatem et autoritatem suam omnem habent, spiritum nempe sanctum, partim in ipsis Scripturis loquentem, mentemque suam clare et dilucide exponentem, eamque per totius divinæ, seu veritatis in illis traditæ analogiam, in omnibus partibus seu locis, ubi eum obscurius locutum fuisse videri possit, revelantem, partim lucem spiritualem in mentes nostras immissam, qua in omnem necessariam veritatem in verbo patefactam ducamur; ac proinde, ut revera a Christo non est designatus, ita nulli usui esse judicem illum visibilem, quem ita magnifice prædicant.

Secundo, Cuivis homini ut ut privato ad cognitionem Dei in Scriptura revelatam vocato, hoc officii incumbere, ut mentem Dei in Scripturis, hoc est, earum sensum sedulo mediis omnibus in eum finem necessariis adhibitis, investigare, cognoscere, exponere, enarrare debeat, quantum ad propriam in fide ædificationem opus sit; ‘Etenim justus ex fide sua vivet.’ Neque sane usque adeo obbrutuit humanum genus, ut semper præstigiatores istos spirituales, qui *αἰσχροκέρδειας ἔρεκα*, contra manifesta Christi præcepta, sanctorum omnium exempla, communia rationis istius qua homines sumus principia, et *κοινὰς ἔργους*, posthabita æternæ salutis cura, in cæcitate et ignorantia voluntatis divinæ, propriaque officii, negligentia supina mortalium ullos idolatriæ illecebris illaqueatos detinere conantur, ferre velit.

Papæ tempus erit cum magno optaverit emptam
Intactam Scripturam.

De interprete Scripturarum proprio, interpretationumve legitimis mediis, nullam nobis litem peculiarem intendunt fanatici, cum omnem plane (uti postea videbimus) interpretationem quovismodo institutam respuant, ut, novas in ejus locum substituant revelationes. Verum cum ad explicatio-

nem causarum veræ et legitimæ interpretationis pertineat, quarum principalem efficientem spiritum sanctum superius posuimus, non supervacaneum forsitan videbitur, si litem illam quæ super hac re etiam inter nostrates theologos intercedit, ὃς ἐν παρόδῳ paucis transigamus.

Interpretes itaque Scripturæ, sunt vel privati fideles, prout distinguuntur ab iis qui ad opus ministerii legitime vocantur, vel ipsi ecclesiarum ministri. Ac quidem de ecclesiarum ministris, utrum scilicet debeant totis viribus interpretationi Scripturarum sedulo incumbere, apud nos nulla quæstio est.

Privati fideles, vel mere privati sunt, vel aliquo modo aliorum curam sibi delegatam habent: mere privatorum sui tantum quisque curam gerit. Hos verbum Dei legere, vel ab aliis lectum diligenter audire, τὰς γραφὰς ἔρευνάν, in ‘lege Dei meditari,’ ut ‘crescant in gratia et in cognitione domini nostri Iesu Christi,’ debere, nisi malint perire, apud nos in confessio est. Neque hæc sine aliquali verbi interpretatione fieri possunt. Qui sensum Scripturæ per media legitima eruit, quamvis id faciat in eum finem tantum, ut ipse rite mentem Spiritus sancti percipiat, is eatenus sacram Scripturam interpretatur.^a Convitum faceret evangelio, si quis ullum Christianum adulturn, hoc privilegio fraudatum iret. Liberorum parentibus οἰκοδεσπόταις, aliisque, quibus aliorum erudiendi provincia quovis modo demandatur, aliud officium incumbit, ipsi vero, privati quanvis sint, utrum illos, quorum bono, omni jure invigilare tenentur, ἐκτρέψειν ἐν παιδίᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου, et per Scripturarum interpretationem assiduam erudire, debeant necne, nemo nisi qui non tantum officiorum moralium, sed et naturalium de bono et malo προλήψεων obliteratione, et ἀβλεψίᾳ fæda, corruptæ alicujus ὑποθέσεως patrocinio, sacrificare paratus sit, ambigere potest: vide D. Arrowsmith. Tactica. Sacra. lib. 2. cap. 2. sect. 7.

Porro! cum Spiritus sanctus dona sua distribuat, ὁδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται, privatorum aliqui, χαρίσμασι spirituallibus ad ædificationem plurium aptis, sunt instructi, alii non item. De posterioribus hisce, thesi superiori diximus. De prioribus, autem utrum verbum Dei publice exponere, atque ad plures conciones sacras habere, cum non sint ad

^a Deut. vi. 6, 7.

opus ministerii per legitimam *χαροτονίαν* separati, necne, quæritur.

Hi vero duum generum sunt; aliqui enim, sunt mere privati, neque ministerii officium unquam suscepturi; hisce vero, utrum in iis ecclesiis, quarum sunt membra, atque inter earum cœtuum, pomæria, ex ipsarum ecclesiarum mente et consensu, prout fert occasio, vel postulare videtur necessitas scripturas exponere, aut ex iis de rebus divinis, et ad ecclesiaæ edificationem pertinentibus disserere liceat, huc et illuc, inter viros doctos sentent iis inclinatur. Alii autem, sunt qui quamvis nondum rite et ad mentem Christi, ad opus ministerii sint vocati, cum nulla adhuc ecclesia particularis in qua Christo secundum ordinem in evangelio patefactum servire possint, eos elegerit, aut vocaverit, tamen sincere ἐπισκοπῆς ὁρέγονται, et de officio eo suscipiendo sincere, simulatque legitime fieri possit, serio cogitant; de hisce vero utrum publice et ordinarie, verbum Dei interpretati, atque ad populum conciones sacras habere, rite possint, etiam quæritur.

Nobis, quibus in toto ordine ecclesiastico, summa ratio est quæ pro ædificatione et ἐπιγνώσει ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν promovenda; 1 Cor. x. 11. facit, primi generis hominibus, libertatem illam de qua diximus, modo ea εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν, nempe ab apostolo præscriptam; 1 Cor. xiv. utantur, invitis eripere, religio est. Neque enim *χαρισμάτων* in eos collatorum ratio; 1 Cor. xii. 7. 11. Matt. xxv. 24, 25. 1 Pet. iv. 10. 11. 1 Cor. xiv. 12. 24. nec unionis ecclesiasticæ a Christo institutæ finis; 1 Cor. xii. 15—20, &c. Eph. iv. 3. 7. 15, 16. Acts ii. 42. nec officium quod variorum mandatorum Christi respectu, iis incumbit; Rom. xv. 14. Eph. v. 19. Col. iii. 16. 1 Thes. v. 14. 2 Thes. iii. 15. Heb. iii. 13. nec primarum ecclesiarum praxis (Epist. Eccles. Vien. et Lugdun. Origen. ad Celsum. Tertull. Apol. Justin. Mart. Apol.) nec sanctorum experientia, aut fraterna charitas, ὅδος illa καθ' ὑπερβολὴν; 1 Cor. xiii. nec sanctorum sub veteri et novo Testamento πράξις celebrata, 2 Chron. xvii. 7—9. Job ii. 11. Mal. iii. 16. Luc. iv. 16, 17. Acts xiii. 15. 1 Cor. xiv. 24—34. nec libertas illa, qua omnes fideles liberos fecit Christus; Gal. vi. 1. id patitur.

Secundum genus quod attinet; ita se res habet. In ea communitate, quæ homini est cum Deo, a relatione quam ad creatorem optimum maximum creatura rationalis non potest

non habere, unde cultus atque obedientiae oritur indispensabilis necessitas; requiritur, ut omnes eum cognoscant, et voluntatem ejus percipient, secundum mensuram mediorum, ab eo gratiore illis concessorum. Hæc naturæ vox est, hæc legis; officium hoc, in omnium cordibus, pariter ac in decalogo, primum locum tenet: ἀγνωστον Θεὸν nemo rite colit. Inter media autem, quibus ad sui cognitionem revelandam Deus utitur, sacra Scriptura non tantum longissime aliis omnibus antecellit, sed fines salutares quod attinet, unicum est, seu singulare. Porro! cum medium hoc sit mere arbitrium, atque a solo Dei beneplacito pendeat, dispensatio ejus ad usum hominum, a liberrima etiam voluntate divina ut pendeat necesse est. Cum dispensatione autem mediorum una introducitur ad officium obligatio. Atque hæc naturalia sunt, neque institutioni alicui evangelicæ innituntur. Prout^a autem Dei cognitio, ea quæ decet spirituali totius animæ subjectione comitata, in prima quam vocant Decalogi tabula, summum locum occupat, ita in secunda, amor proximi, maximum præceptum est; est autem amare τὸ βούλεσθαι, τινὶ ἀ διεται ἀγαθὰ ἐκένου ἔνεκα, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων,^b teste philosopho. Quo magis vero ad perfectionem assurgit, eo perfectius bonum, amato ut velit, necesse est. Amor autem iste, cum in summo gradu esse debeat, atque ei quo nosmetipsos prosequimur, par aut similis, non potest is, in quo est non præcipuum bonum κατὰ δύναμιν communicarecum amato. Quoniam itaque Dei cognitio, est vita æterna,^c atque adeo præcipuum illud bonum quod quis cuiquam velle possit, imperante amore hoc non amplius cuiquam, ad id præstandum idoneo, liberum est, velle alios in ea instruere vel nolle, sed indispensabilis vi officii, ab omnibus exigitur. Jam vero prout dictum est, omnia hæc ordinantur per specialem Dei providentiam: abs ea etiam est ordinis istius dispositio, secundum quem officium hoc præstari debeat; cum et occasiones, et opportuna agendi tempora, inde administrentur.

Hisce ita dispositis, inter eos quibus verbum suum secundum bene-placitum voluntatis suæ, gratuito Deus? largitur, Psal. cxlvii. 20. una etiam cum eo, per Jesum Christum, Spiritum Sanctum,^d atque ea ipsius doua, quibus habiles et-

^a Mar. xii. 30, 31.

^b Aristot. Rhetor. 2. cap. 4.

^c John xvii. 3.

^d Isa.lix. 19.

idonei ad alios instruendum in cognitione sui homines redditantur, larga manu, et varie distribuit. 1 Cor. xii. Neque largitionem hanc facit erga eos solum, qui ad munus ministerii in ecclesia aliqua Christi solenniter vocati sunt, postquam ordinationem quam vocant, obtinuerint: imo ut donis hisce aliquis ditatus sit, antequam ad *χειροτονίαν* accedat necesse est: etiam nonnulli iis probe sunt instructi, qui ad opus ministerii tamen in ecclesia obeundum, nunquam accendunt, πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἔν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν οἶδα ἑκάστῳ κατώς βούλεται. 1 Cor. xii. 11. Eph. iv. 7.

De quæstione autem proposita quid tandem dici debeat, haud difficile est conjicere. Sit itaque fidelis aliquis (quod sui est officii qua talis est) cognitione Dei instructus, atque insuper *χαρίσματι* spiritualibus ad alios instruendum requisitis, a Deo gratiose donatus; studiumque ac voluntatem habeat, Christo Jesu in opere evangelii inserviendi, locum vero, tempus, aliaque ad officium præstandum, ita ut ordinem nullum legitimum interturbet per Dei providentiam opportuna obtinuerit, licitum ei esse evangelium prædicare, Scripturas interpretari, conciones ad populum habere, quamvis sacris ordinibus, uti loquuntur, nondum sit initiatus, pronuntiamus.

Et sane quidni ita faceret? an vocatione legitima destitui censendus est, negotium alteri præscriptum prosequi, an in aliorum officium irruere, an novum et insolitum quidam in ecclesia Dei aggredi, an turbas dare, aut alio quoque modo limites sibi constitutos transilire? ita sane clamant nonnulli; qui si pudoris egeant, saltem in hac luce evangelii mutuo sumerent: quanam autem vocatione ad moralia officia præstanta opus sit, unde ortum ducat, quæque complectatur una præter dona spiritualia, ac providentiæ ductum, viri docti atque pii, accurate perpendent scio, priusquam in eam sententiam concedant. Sanctum sane illud animi propositum, divinitus alieni inditum, de quo verba fecimus, cum eo *χαρισμάτων* spiritualium appararatu, qui ad aliorum ædificationem sit necessarius, modo eorum exercitio viam paraverit Dei providentia, cum præcepto Christi ad dona illa exerceenda, vocationem illam non constituere nondum probatum est, neque aeternum probabitur. Atqui si constituant, salva res est; nam omnia hæc antea posuimus.

Neque solemnia nulla muneris peculiaris officia hinc vio-

lantur. Moralium quorundam officiorum curam, iis qui ministerio in ecclesiis Christi solenniter funguntur, speciali modo demandari certum est. Alios omnes ex ea delegatione, a præstatione eorum officiorum, arceri falso. Neque munus unquam a Deo institutum est quibusdam peculiare, quo cæteri mortales eo onere expediantur, quod ex jure naturæ atque præcepto Christi iis incumbit; neque jugo tali non δυσβαστάκτῳ tantum, sed et portatu penitus impossibili, ministros opprimere voluit Deus, ut alii liberam ab imperio suo vitam agerent. Neque nos aut culpam aut obedientiam aliorum præstare possumus; ‘justus ex fide sua vivet.’

Præterea, propositum ineundi munus ministerii, simul ac id secundum mentem Christi fieri possit, tanquam ad vocationem de qua agimus requisitam conditionem superius posuimus. De confusione autem in ecclesia Christi inducenda, videant, qui ἀνδρίματα ista novitia, et παράδοξα, nempe ordinandi presbyteros ἀπολελυμένως, hoc est, sine relatione ad aliquos greges, seu ecclesias particulares, quarum inspectioni respective vacarent, utpote earum per Spiritum sanctum episcopi constituti, cujusmodi ordinatio non tantum a concilio Chalcedonensi prohibetur ne sieret, sed et facta, irrita, pronuntiatur; atque ut quis cœtus alicujus tanquam pastor ejus ordinarius curam susciperet, cujus membris sacramenta evangelica administrare nolit, in eum invehere conantur; sed ἀταξίαν hanc improbant etiam qui a nobis hic diversum sentiunt. Si vero eatenus exemplis causa hac transigatur, ut appareat hic nihil insolens nos in ecclesia meditari, a primo usque ortu ecclesiæ, ad nostra tempora illa deducere non esset difficile, quod et alibi a nobis ostensum est.

Denique si illicitum sit, hominem sacris ordinibus nondum initiatum, Scripturas interpretari, aut verbum Dei prædicare; præstitis conditionibus superius præscriptis, tum ut hoc illicitum sit, vel a natura ipsius rei, vel ab aliquibus circumstantiis necessum est; vel forsitan alicubi in Scripturis hoc expresse prohibetur; illicitum autem ex natura rei esse non potest, nisi absolute sit illicitum, ullum hominem qui non sit verbi minister, alium in cognitione Dei instruere. At vix eo dementiæ ventum esse inter Christiani nominis professores ullos, ut hoc dicant, arbitror. ‘Cain’ sane, ‘qui ex illo improbo erat, et mactavit fratrem suum,’ Deo ipsi negavit se custodem esse fratris sui; sed ea vox primo, post Sa-

tanam, homicida, illiusque similibus digna est. Quousque vero Deus quemvis fratris sui custodem, æternam ejus salutem quod attinet, posuerit, superius ostendi : qui vero præceptum fidei in Christum, in ipsa naturæ lege primis parentibus indita, inclusum credunt, prædicationem evangelii officium morale esse non negabunt. Circumstantiae vero, a quibus causa hæc aestimari potest, eæ sunt, vel quod plures simul instruendos quis suscipit, vel quod ordinarie. Eas vero, opus hoc si in se sit bonum, commendare, ac mirabiliter ornare, potius quam illicitum reddere certum est. Neque enim ratio ulla assignari potest, cur si mihi liceat unum aut alterum cognitione Dei instituere, non itidem liceat plures eodem modo informare, idque ordinarie. Cæterum iis, qui hoc omnibus universum fidelibus, quamvis donis Spiritus sancti ad alios instruendum requisitis, instructis, nisi sint ad opus ministerii in ecclesia aliqua solenniter separari, vetitum esse affirmant, prohibitionem istam probare incumbit, quod ab eorum nemine hactenus factum esse arbitror.

Sed ad propositum nobis negotium redeamus, illosque adeamus quibuscum imprimis res est. Inanis autem est tota illa de qua paucis egimus controversia, neque titivilitio emptitanda si modo nemini mortalium liceat Scripturam interpretari, aut ejus sensum exponere ; hoc vero est quod fanatici nostrates affirmant. Quid de ipsis Scripturis sentiant, superius expositum est ; quæstio hæc est de usu earum in ecclesia Dei. Nonnullos sane illorum sacras Scripturas privatim legere, aut aliqua saltem ex iis prius lectis, aut auditis, memoria tenere constat, imo sæpius sacrum codicem secum circumferunt ; in eorum cœtibus autem, eas haud flocci faciunt, neque ullius usus sunt, neque enim unquam aut verbum ipsum legunt, aut aliquam partem ejus exponunt, aut testimonis ex eo assumptis ad fidem iis quæ proferunt, qua sunt humilitate, concillandam utuntur ; neque cur ita agerent, causa ulla est, cum sint ipsi omnes Σερπενστοι. In digladiationibus autem, quibus maxime delectantur, verba Scripturæ sæpius repetunt atque inculcant, misere plerumque perversa, atque in sensus peregrinos distorta. Omnia autem horum hominum, circa interpretationem Scripturæ, deliria, ad tria capita, quorum primum ipsam interpretationem, secundum media, tertium fines ejus respicit, revocari possunt.

Primo ideo, ulli homini, sacras Scripturas interpretari,

vel ullam earum partem, vel sensum ejus exponere, vel quæ sit mens Spiritus sancti in verbis quæ scripta legimus, aliis verbis enarrare, fas esse negant.

2. Una cum interpretatione Scripturæ, ejusdem media, nempe diversorum locorum collationem, antecedentium et consequentium considerationem, vocabulorum atque phrasium examen, ut quis rite mentem Dei percipiat et intelligat, orationem assiduam, analogiæ fidei observationem atque istius generis alia, omnia, rejiciunt, damnant, execrantur. Ita scotomate nescio quo percussi, ut omnes alii eadem cœcitate laborent, contendunt.

3. Denique locorum difficultium elucidatio, veritatis manifestatio et probatio, hæreseων, errorum, falsorum doctorum et doctrinæ convictio, redargutio, per instructiones et exhortationes ædificatio, omnesque alii fines, legitimæ interpretationis Scripturarum, iis odio sunt, et abominationi.

Cum vero duplex sit sacræ Scripturæ interpretatio, una rerum, verborum altera; illam palam rejiciunt; de hæc vero consilium suum, si quod habent, explicare non possunt. Ut enim, si sibi constare vellent, quod et maxime cupere videntur, omnem omnino interpretationem rejicere debeant; ita cum sint pene omnes ἀμαθεῖς, neque ultra linguam vernacularm sapient, ne μεταφράσεων rejectione, omni Scripturarum usu se privarent, atque ita, in seipsis inauditum stultitiae et impietatis exemplum palam ederent, astute cavent.

Odium autem, quod in priorem illam exercent, est πρὸς τὸ γένος; itaque non tantum omnes Scripturæ expositiones in familiis privatis, cœtibus, ecclesiis, scholis fidelium, viva voce factas, ad sensum verbi explanandam, et intelligentiam dandam per Scripturam ipsam, hostili animo insectantur, sed et commentarios, cunctosque alios libros, quibus pars aliqua Scripturæ interpretatur, vel veritas ulla ex ea elicitor aut confirmatur, vel exhortationibus ad sanctitatem et evangelicam obedientiam fideles urgentur, aut alio quocunque modo in cognitione Dei homines instruuntur, eodem loco habent, et convitiis petulantissime lacerant.

Christianorum omnium sententiam, huic delirio fanaticorum oppositam, in constanti et non interrupta omnium locorum, temporum, ecclesiarum, praxi, explicatam habemus; ejus autem brevem ὑποτύπωσιν quandam subjicere placet. Interpretatio, uti dictum superius, duplex est; verbo-

rum una, seu μετάφρασις, rerum altera, seu cum ἀναλύσει, ἐξήγησις: prima est sacræ Scripturæ ex codicibus Hæbraicis et Gracis, veteris et novi Testamenti, in alias linguas ad usum populi Dei, linguas illas originales quas vocant ignorantis, translatio. Veteri ecclesiæ, quæ unius gentis fuit, tota Scriptura erat vernacula. Ea itaque nihil opus habuit translationibus. Quod Deus autem ecclesiæ, quamdiu erat sermone uno, lingua communi et naturali; ita ut translatione aliqua hanc egeret Scripturas concredere voluit, argumento est, ea maxime opus esse iis, quibus eæ linguae in quibus Scriptæ sunt, non sunt vernaculae aut communes. Cum itaque ecclesia Christi, sub novo Testamento, ‘ex omni tribu et lingua, et populo, et natione,’ colligenda fuerit ‘eo non pro una gente, mortem obeunte, sed ut filios Dei dispersos congregaret in unum,’^e atque ita reapse sit collecta; cumque necessum esset, ut una aliqua lingua, Dei verbum primitus scriberetur, quo unicam et prorsus eandem, constantem et invariabilem credendi atque obedienda normam tota ecclesia haberet, translationibus ejus verbi, eam nullo modo carere posse, appareat. Rerum interpretatio, doctrinam, seu veritatem, et declarationem mentis divinæ in Scripturis contentam, spectat; estque, veritatis, et sensus Spiritus sancti, qui in verbis Scripturæ continetur, mediis, in eum finem a Deo approbatis, rite adhibitivis, χαρισμάτων gratuito acceptorum, enarratio seu expositio, ‘ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia,’ omnimodamque adeo ecclesiæ ædificationem a Deo instituta.

Hujusmodi autem Scripturarum interpretationem, licet tam esse, imo necessariam, appareat, ex natura rei. Deum inæstimabile verbi sui beneficium apud nos collocasse, ut per illud in sui cognitione instruamus, et in confesso est, et Scripturæ ipsius testimoniis comprobatur. Instructionem istam ad rationalis creaturæ captum et intelligentiam accommodam esse debere, nemo, nisi quem male habet, quod non bruta simus, opinor, negabit. Mentem ideo et voluntatem Dei, quibus nos instruendos curat, ut amplectatur verbum illud, necesse est; in eo igitur sensus aliquis est, qui est mentis divinæ sententia. Quid enim rationalis creatura ex verbis alterius percipiat, nisi sensum ejus, et mentis sententiam? Finis itaque ob quem Deus nobis sacram Scriptu-

^e Apoc. v. 9. Joh. xi. 52.

ram concredit, non alias esse potest, quam ut ex ea sensum et sententiam Spiritus sancti cognoscamus; verba enim quibus nihil sensus subest, psittacis et sturnis conveniunt: ad perceptionem autem verborum sententiae, in eorum sensum inquisitio necessaria est; hoc autem omnis interpretationis fundamentum est; atque si licitum sit, interpretatio non potest esse illicita. Quid enim? annon sensu verborum acquisito, quis eum enarrare possit? hoc autem est Scripturas interpretari. Neque enim aut prohibitum est, aut impossibile, ut quis proferat, atque aliis exponat, quae ipse ex verbo Dei intelligit. Cum itaque verba Scripturæ sensum habeant, seu mentis Dei sententiam contineant, atque eum sensum nos percipere atque intelligere teneamur, neque aliquid obstat quo minus, quem nos concepimus sensum, aliis declarare possimus; sane quin licitum sit Scripturas interpretari, negari a quoquam cui sobrium est sinciput non potest.

Imo justum et licitum est, quia necessarium. Quot enim sunt, a quibus Scripturam legentibus, si sciscitaretur, prout olim ab eunicho, nempe intelligitis quae legitis; cum eodem eunicho necesse esset respondere, qui possimus, nisi nobis quispiam dux viæ fuerit?^f præterquam enim, quod sint in sacra Scriptura τινὰ δυσνόητα, quae nisi adhibita interpretatione legitima, plane essent supervacanea, et nullius usus; plurimi sunt ita infirmi et rudes, ut nisi quis viam intelligentiae interpretando iis commonstraverit, haud unquam perventuri sint ad cognitionem veritatis. Susque deque sane habent Scripturarum intelligentiam fanatici: hocque est πρῶτον illorum ψεῦδος; modo verba habeamus, de sensu, quasi nihil ad nos pertinente, securi sumus; hoc vero esse, divinae sapientiae et bonitati convicium facere gravissimum, ecclesiam sanctorum, in porcorum haram convertere, ipsumque verbum Dei, omnem ejus usum quod attinet, penitus respuere, facile omnes intelligent. Etenim si Scriptura vel nullum sensum in se habeat, vel talem quem a nobis intelligi aut percipi Deus nolit, aut quem intellectum nemo enarrare potest, quidni miseros homunciones per tale verbum ludos facere (absit blasphemia) aestimandus sit?

Quid vero cum iis agamus, qui cum revera sint adeo infeliciter stupidi, ut nulla neque ratione, neque experientia erudiri possint, quasi tamen ipsi soli saperent, vana persuau-

^f Actor. viii.

sione fidei inflati siderati, in contemptu eorum, quæ non intellegunt, audaciter persistunt, atque cum Comico illo clamant, ‘dicat quod quisque volet, nos ex hac opinione non dimovetebimur.’ Enimvero si omnium seculorum, omnium qui unquam extiterunt Christianorum experientia, si ea quæ ipsi vident, spectant, audiunt quotidie, ullius apud eos ponderis essent aut momenti, usum, necessitatem, fructum interpretationis Scripturarum per solennem verbi prædicationem, expositionem viva voce, aut scriptis factam, negare verecundarentur: spectemus utique utrumque gregem, cum illum qui verbo licet fruatur, interpretatione ejus destitutus est, tum illum qui una cum verbo Dei, aliis etiam mediis cultus divini, quæ in verbi interpretatione plurimum consistant fruitur, si modo ex fructibus arbor dignoscenda sit, bona apparebit illa, quæ istiusmodi fructus scientiæ Dei tulit quibus ubique progerminavit legitima Scripturæ interpretatio.

Porro autem; quamvis et ratio illa qua homines sumus, et ipsius rei necessitas, et usus, si modo Christiani esse velimus, interpretationem Scripturarum efflagitant, ita ut nemo nisi qui plane stupidus sit, aut cuius ἐπύφλωσε τὰ νοήματα ‘tenebrarum princeps,’ de ejus necessitate animi dubius esse possit, tamen pater ille Clementissimus, cuius curæ, amori, fidei toti innitimus, cum sciret nos animo esse remisso et torpido, neque consulere in æternitatem, imo plane languescere in iis, quibus maxime nostra interest omne studium et industriam ponere, mandatis et præceptis suis, quibus, pro imperio illo sunmo quod in nos habet, ad officium hocce nos obstrinxerit, nobis et socordiae nostræ spirituali gratiose prospexit; neque obstrinxit modo, sed et insuper cohortationibus etiam ad officium hoc præstandum paratos et alacres reddere voluerit. Ita nempe olim, Israelitis præceperat. Deut. vi. 20—23. Sicque Jehoshuæ; cap. i. 8. Totique ecclesiæ. Isa. viii. 20. Etiam servator noster Jesus Christus, Judeos tum temporis Dei populum, ad investigationem mentis divinæ in Scripturis mittit; Joh. v. 39. Atque sæpius Pharisæis exprobravit, sensus et sententiæ Scripturarum ignorantiam; Matt. xix. 13. Cum itaque Deus nobis præceperit, Scripturas legere, nocturna et diurna manu versare, in iis assidue meditari, sensum earum atque sententiam omnibus in locis pro virili investigare, alios ex iis per mentis suæ expositionem, et vo-

luntatis declarationem, instituere, cum ad plenam et legitimam interpretationem nihil aliud pertineat, illam etiam nobis eum præscripsisse certum est.

Quanquam autem omnem industriam devoveant fanatici, ad tollendum e medio præsens ministerium in ecclesiis Christi, eo autem quod sciam impudentiae nondum devenatum est, ut negent Christum olim ministros, hoc est, doctores et pastores, instituisse; cum eadem opera ipsis negandum esset evangelium, non tantum non esse verbum Dei, sed neque esse verum: duratus esse in ecclesia istiusmodi ministros ad consummationem usque seculi postea probabitur; si vero palam fiat interpretationem Scripturarum aliquando fuisse licitam, tum demum eorum rationes qui eam etiamnum esse licitam pernegant, atque pios omnes eo jure, aut privilegio quo gaudebant, excidisse asserunt, perpendemus. Id vero negotii ministris illis olim secundum mentem Christi institutis, datum fuisse, ut consilium et voluntatem Dei de obedientia et salute hominum, per conciones, doctrinas, exhortationes,^g opportune, importune exponerent, negari non potest. Dubitanti innumera testimonia consensum extorquebunt. Eam autem cognitionem, ipsi, vel immediate per revelationem assecuti sunt, vel ex assidua Scripturarum lectione, auxilium suppeditante Spiritu sancto. Inmediatam revelationem eos omnes habuisse, respectu eorum omnium quæ Dei nomine alios docuerint, neque Scriptura affirmat, neque ipsi unquam de se jactitarunt, neque ea in re sese apostolis æquipararunt. ('Num omnes apostoli? num omnes prophetæ?') imo studio, meditationi, Scripturarum lectioni sedulo incumbere, quo ad officium exequendum, ope Spiritus sancti sublevati, idonei redderentur, jussi sunt. Vide 1 Tim. iv. 12—16. In hunc etiam finem, *χαρίσματι πνευματικοῖς*, sapientiæ nempe, intelligentiæ, discretionis ac sermonis seu facultatis loquendi, per eum qui nihil frustra agit, cumulatissime instructi fuere. Neque eo volente fit, ut quis in sudario talenta seponeret.

Porro! in opere hoc interpretandi Scripturas ipse Christus ministros suos præivit, cum prophetas in Judæorum synagogis exposuit; Luc. iv. 17. 21. Atque suis discipulis Scripturam interpretatus est; Luc. xxiv. 27. Eum inter alios secutus est Paulus, ne quicquam dicens extra ea quæ

^g 2 Tim. iv. 2. 2 Pet. v. 2.

prophetæ ac Moses futura prædixerunt; Acts xxvi. 22. eorum nempe verbis rite expositis, et in suæ doctrinæ confirmationem allatis; quod idem fecit Apollos, Acts xviii. 28. atque Philippus ad Eunuchi conversionem, Acts viii. 34, 35. atque ea demum prophetia illa est, quæ ut secundum analogiam fidei rite instituatur Spiritus sanctus prospexit; Rom. xii. 6. Hoc itaque, maxime proprium est ministrorum evangelii officium, alios instituere in verbo Dei; Gal. vi. 6.

Sanctorum omnium juxta mentem Dei in ipsis Scripturis consignata, et celebrare praxis, fanaticorum delirium amentiae et inauditæ superbiae convincit. Quænam fuerit sanctorum Dei sub veteri Testamento, mens aut sententia, quibus potissimum negotiis, res divinas quod attinet occupati fuere, suo exemplo docet nos Davides. Nihil pene aliud vita eorum fuit, quam in verbo, statutis et testimoniis Dei negotiatio; ea legere, omni studio et diligentia versare, in iis sese exercere, negotium fuit et voluptas. Quid copiosius? Quid sublimius, sanctiusve unquam dici poterat, quam exercitium hoc sanctorum omnium quotidianum in Psal. cxix. a Davide celebratur; uti hinc orditur descriptionem beati viri; Psal. i. 2. Ita in eodem, eam finit. Cui vero fini aut bono, verbum ipsum tam sedulo excussisse censendi sunt, atque in eo evolvendo assidue sunt versati? Quid aliud anhelarunt, nisi ut mentem et voluntatem Dei inde discerent, atque ita sapientes fierent ad salutem? Hoc iis intime in votis erat, hoc cœlitus precibus expetebant: sancti etiam sub novo Testamento; nonne, verbum concupiscere, recipere, in eo se delectari, meditari, ut crescant in cognitione Dei dicuntur, vel jubentur; istiusmodi hominibus nefas fuisse, sententiam illius executere, et sensum scrutari, nemo, opinor, dicet; an verisimile sit Deum voluisse, ut cum Judæis, ipsas litteras in numerato haberent, vel ut carmen aliquod incantorium, cuius syllabis quamvis non intellectis vis quedam occulta subasset, scripturam legerent, facile est judicare, imo ut veritatem discernere, et judicare, ita Spiritus probare tenebantur; per quam tandem regulam? spiritum tuum privatum? at qui demum eorum spiritus erit lapis Lydius? annon alii eum per suum spiritum examinare debeant? at hujus acervi finitor, non facile invenietur. Qui communem aliquam regulam, probandi spiritus, atque sistendi omnes controversias esse nollet, illos omnes immunes, has in-

finitas esse velit. Regulam istam Scripturam esse superius probavimus. At qui potest esse regula, nisi intelligatur; aut qui intelligi sine sensus scrutatione et sententiae expositione? Porro, ut per habitum ‘sensus habeamus exercitatos ad discretionem boni et mali,’ exigitur: Heb. v. ult. in qua autem palaestra, aut quemadmodum exercitari debent sensus nostri spirituales? an alio quam ad verbum Dei amandandi simus? at vero ‘sensus exercitatos habere in verbo Dei, ad discretionem boni et mali,’ nihil aliud est, quam facultatem discernendi veritatem, seu mentem Dei in verb opropositam obtinere. Ita olim ex Scripturis de salute exquisierunt, atque eas scrutati sunt prophetae ipsi; 1 Pet. i. 11, 12. atque ita etiam mater Timothei, ipsa prior edocta; 2 Tim. i. 15. filium in verbo eruditivit; cap. iii. 14, 15.

Imo tam certum est quam quod certissimum, Deum in infinita tua sapientia, eam voluntatis suae declarationem quae in verbo Scripto continetur, ita temperasse, atque totam ejusdem revelandi methodum eo ordine disposuisse, ut necessitatem interpretationis in Ecclesia continuandæ, quamdiu ipsum verbum continuetur, extra omnem dubitationis aleam poneret. Hinc non solum δυστόπτη illa que superius memoravimus frequentius in Scripturis occurrunt; neque ordine ullo Κατηχητικῷ, quea faciliora sunt cognitu disponuntur; sed et ἐναντιοφανῇ quamplurima non nisi per legitimam interpretationem, exploranda et concilianda, hic illie apparent; praeterea quea τροπικῶς et figurate intelligi debent, loca sunt innumera. Quid ergo dicemus; cum inæstimabile prorsus verbi sui beneficium apud homines Deus collocare voluerit, nonne illud etiam simul iis usui et fructui esse voluerit? nonne ut summo apud eos esset honore et pretio? qui vero de sermone aut verbo illo magnifice sentirent homines, quod ab ἐναντιοφανῶν convitio et culpa expedire non possint? aut quis usus aut fructus ex verbo non intellecto, et quod exponere fas non est, percipi potest? Age ideo si viri sint fanatici, experiantur vires, et quid de locis istiusmodi se posita et rejecta omni interpretatione sentiendum sit, ostendant.

Restant objectiones paucissimis diluendæ. Quamvis enim me neque in libris fanaticorum editis, legisse, neque ex ipsis circa insana sua dogmata coram litigantibus quod ullius ponderis sit aut momenti, audivisse memini, tamen que

in contrarium afferri posse videntur, strictim refellere visum est.

Primo autem, Cum omnis Scriptura sit θεόπνευστος, non nisi θεοπνέυστως, ac vi immediatae inspirationis, et revelationis, eam interpretari debere, aequum esse videtur. At vero ii, qui inter nos quotidie hunc sibi sumunt honorem, interpretandi Scripturam, neque θεόπνευστοι sunt, neque ullam immediatam revelationem de sensu verbi se a Deo accepisse jactitare audent; ideoque omnes aequa munere isto obeundο, arcendi sunt.

Resp. Bene est! conceditur, Scripturam interpretari posse, si modo interpretes sint θεόπνευστοι; nulla ergo datur in hoc negotio impossibilitas ex natura rei.

2. Revelatio mentis divinæ ab ipso Dei sinu, autea incognitæ, et expositio voluntatis divinæ ex Scripturis, jam revelatae, adeo inter se differunt, ut nulla ratio fingi possit, cur illius regula, hujus etiam regula esse debeat. Ut quis ex abysso infinitæ Dei sapientiae, mentem et voluntatem ejus revelet, necesse erat, ut esset ὑπὸ πνεύματος ἀγίου φερόμενος, cum Spiritus iste solum scrutetur profunditates Dei; ut quis autem, veritatem in Scripturis revelatam, aliis exponat, satis est, si χαρίσμασι aliis πνευματικοῖς, sit instructus.

Sed nihil agit interpretatio, nec quicquam promovet; aut προκόπτει ἐπὶ τῷ χεῖρον, ideoque aut frustra est aut perniciosa. Quid enim? an hoc laudi duei potest, ea quæ in se certa sunt, incerta ut sint efficere; an hoc aliud est, quam dare operam ut cum ratione insanias. Etenim infallibile verbum Dei, per interpretationem fallibilem, fallibile redditur; quodque verbum Dei fuerit atque ipsa veritas, errori obnoxium, si non reapse falsum efficitur. Omni enim interpretationi humanae falsum subesse posse, quoniam interpretes nullo respectu sint ἀναμάρτητοι, constat. Nemo itaque dum interpretationibus nititur, nomine et authoritate Dei alios alloqui debet, cum non ipsum Dei verbum, ac puram putam veritatem loquitur, sed privatas suas conjecturas enarrat. Apparet ideo, totum illud ministerium, quod in interpretatione et prædicatione verbi Scripti consistit, vanum, incertum, inutile et prorsus supervacaneum esse. Atque haec cardo est, in quo omnia illa sophismata versantur, quibus author quæstionis erotematicæ ad ecclesias reformatas, imperitis laqueos injicere, summa ope nititur.

R. Quum de verbi ministerio ordinario alibi plura nobis dicenda sint, quæ in objectione hac illa speciali modo opugnare videntur, suo loco redarguentur. De interpretatione Scripturæ in genere jam agendum. Dico ideo;

1. Quamvis absolute loquendo, omnes verbi interpretes sint fallibles, id tamen nihil officit eorum ministerio, multo minus incertum reddit aut inutile. Etenim cum Deus populum suum, sensus habere velit exercitatos ad discretionem boni et mali, atque unctionem illis dederit, quæ de omnibus eos doceat,^a una cum constanti et immutabili, omnis doctrinæ, et veritatis explorandæ regula, ad quam quidem regulam doctrinam apostolicam, non sine laude, olim exigebant eorum auditores; tale ministerium, quod omnia ad lapidem illum Lydium probanda et examinanda proponit, non potest non esse summe necessarium et utile.

2. Verbum rite et legitime interpretatum, etiamnum verbum Dei est; atque ipsa interpretatio, quatenus ab analogia fidei non recedit, infallibilis est, atque ipsissimum Dei verbum, materialiter, uti loquuntur, consideratum, atque reductive. Omnis itaque vera interpretatio est infallibilis, hoc est, infallibilem exhibet veritatem; non ex infallibilitate interpretis, absolute considerata, sed verbi rite interpretati. Atque ita, qui absolute loquendo sunt fallibles, respectu tamen ad regulam, hoc est, ipsum verbum, et causam omnis legitimæ interpretationis efficientem habito, verbum dei infallibiliter interpretari possunt. At vero defectus nostri, in officio quo-cunque præstanto, ipsum officium irritum reddere non possunt, nec debent.

Objiciunt tandem miras interpretum inter se digladiationes, atque in interpretando contradictiones, hoc vero interpretum, non interpretationum, operantium non operis ex virtute cum sit, ad quæstionem propositam nihil omnino facere videtur.

EXERCIT. III.

De perfectione Scripturæ.

PERFECTIONIS sacrarum Scripturarum, integralis scilicet, quæque finem earum proprium^b respicit, quam, intoleranda prorsus quorundam nequitia, pernecessariam fecit, defensio-

^a Heb. 5. ult. 1 John ii. 22.

^b John xx. 31. Rom. xv. 4. 2 Tim. iii. 15.

nem suscipientes, operæ pretium facturi videamur, si consensum summum, atque concordem ὄμονοταν omne genus hæreticorum in ea vellicanda, paucis præmittamus.

Quantum inter se distant, utque perpetuo invicem digradientur, Judæi, pontificii, atque fanatici ἐνζυσιαστικοὶ apud Christianæ religionis amicos atque inimicos omnes, nimis trita est notitia. At de thesi proposita nulla pœne est varietas; quamvis enim ex justo Dei judicio, sermio eis non est unicus; imo ita sint inter se confusi, ut vix intelligent alter sermonem alterius, tamen ædificandæ turri, e cujus fastigio, fastu quodam giganteo, signa inferant adversa Scripturarum perfectioni, solo illi Dei in terris, summa consensione una omnes incumbunt.

Imo, quod hic pacem inter se conjunctissime colant, sumمام rei quod attinet, in causa est, quod in toto reliquo religionis negotio, in arma confugiant; atque capitali odio se mutuo prosequantur. Etenim si in sententiam hanc cuius patrocinium pro viribus suscipimus de plenitudine Scripturarum, lubentes discederent, utque omnis, cujuscunque tandem generis in religione controversia, verbo Dei sistatur, consentirent, errores isti teterrimi, quorum causa lucem Scripturæ fugientes, andabatarum more, in tenebris dimicant, atque uti olim Hammonitæ, Moabitæ et habitatores montis Seiris, bellum adversus populum Dei suscipientes, internectioni se mutuo devovent, ad lumen solis hujus, confestim evanescerent.

Cæterum, non iisdem rationibus ducti, sed illi pro traditionibus, hi pro enthusiasmis atque revelationibus suis, tanquam pro aris focisque contendentes, atque ita, non secus ac Sampsonis vulpeculæ, observis caudis ignitas faces in segetes ecclesiæ ferentes, cuncti amicissime e loco suo sacram Scripturam deturbare aggrediuntur.

Figmentum Judæorum διαβόητον, de dupli verbo a Deo Mosi tradito; uno, ipsam legem continente, quod Deus scribi voluit et jussit; expositionem et proprium ejus sensum altero, septuaginta senioribus per oralem traditionem ab ipso Mose commisso, atque in usum synagogæ, continua successione per sacerdotes et sapientes conservato, totius apud eos cultus divini, adeoque horrendæ superstitionis et idololatriæ quibus omnia illorum sacra scatent, per aliquot annorum centurias, radicem et fundamentum fuisse nemo pœne est qui

ignorat, nescientes vero summatim docebit R. M. B. M. præfat. Zeder-Zerajim.

Innumeras sane easque superstitionissimas traditiones verbum Dei ἀκυροῦντας a magistris nescio quibus, temporibus Machabeorum, cum primum in varias sectas dissiluit scribarum et doctorum turba, atque deinceps inventas, prætextu exactioris cultus et obedientiæ, populo obtrusisse Pharisæos; tum cum D. N. I. C. in terris versatus est, ex severis ipsius increpationibus, adversus id hominum genus directis, discimus. At vero distinctionem istam, in universam religionis atque cultus Dei perniciem excogitatam, tanquam totius religionis ipsorum fundamentum, non nisi decursis aliquot annorum centuriis, postquam immiane traditionum planstrum in ecclesiam invexerant primi fabulatores, venditabant posteri.

Destructo etenim templo, eversa per inauditas clades tota republica, custu, qui Judæis proprius fuit, omnibusque adeo ceremoniis a Deo repudiatis, atque remotis (ut pote quæ tantum μεχοὶ καιροῦ διορθώσεως instituta fuere), populus superstes,^c rebellis, et incredulus, spiritu atque vero sensu verbi Dei destitutus,^d omnino sine Deo atque cultu omni divino relictus est. Ne ideo scelerum flagitorumque pœna vexati, horrenda sua patrumque crima ex supplicio universis patarent, nonnulli illorum, audax facinus aggressi, traditiones hinc inde dispersas, in unum quasi corpus et sistema colligentes, illas ingenti ex ethnicismo, atque etiam Christianismo perverse distorto, mantissa amplias, pro orali ista lege, quam una cum Scriptura Deum Mosi tradidisse somniant nundinati sunt.

Hoc vero nihil aliud fuit, quam hominum in incredulitate et inobedientia obduratorum, a Deo rejectorum, inceptum, quo religionem aliquam, infidelitatis suæ prætextum, haberent; cum probe percepint, se usque adeo a prioris illius, quam coluerunt, observantia esse rejectaneos, ut neque ipsi sibi in ea placere potuerint. De quibus omnibus, οὐν Θεῷ nos fusius alibi agemus, sicut et egimus.

Insania itaque ista perciti, non tantum eos omnes qui de gente sua soli Scripturæ se unice adhærere profitentur aspernantur, sed etiam karaim, aut (sensu eodem) uti loqui

^c Heb. ix. 10.

^d Hos. iii. 4.

amant, pontificii, Scripturarios, seu Biblistas vocantes, pessimorum hæreticorum loco eos habent.

Accedamus ad pontificios : ii vero traditionum suarum tuendarum gratia, Judaicis istis nihilo meliorum, quas ab apostolis se accepisse fingunt, cum Judæis, rem ipsam quod attinet, idem omnino sentiunt, atque ita, Scripturarum perfectioni, non tantum occulte insidiantur, sed et *γνων̄η* quod aiunt *τὴ κεφαλὴ* eam a loco suo in ecclesia depellere satagunt. Vide Cost. Enchirid. cap. 1. Baron. Annal. tom. 1. A. C. 53. 811. Pighius, Hierarch. Eccles. lib. 1. cap. 2. Bellar. lib. 4. de verbo Dei, cap. 4. Hos. de sac. Ser. &c.

Iisdem vestigiis insistunt fanatici nostrates (quibus ad nequitiam hanc, viam patefecerunt, qui inter pontificios spirituales dicuntur) non traditionum sane ullanrum gratia, sed enthusiasmos nescio quos, jactantes, lucem internam, atque infallibilitatem quandam inde emergentem.

Quicquid autem Judæi, quicquid pontificii, in gratiam suarum traditionum, quicquid in opprobrium Scripturarum dicere unquam sustinuerunt, id omne horrendo percussi scotomate, revelationum suarum tuendarum ergo, et dicunt et asseverant impuri homunciones, librorum titulos horridos atque ineptissimos, pudet referre.

‘Salvo traditionis apostolicæ fundamento, nihil noxæ inferretur ecclesiæ, licet Scripturæ delantur,’^e inquit ecclesiæ istius scriptor non ignobilis. Utinam deleantur inquiunt fanaticorum nonnuli, ut omnes ad lumen illud quod in iis est, attenderent magis hinc puerile istud nugamentum, ecclesiam scilicet Scripturis esse antiquorem, quod Achillem pro Catholicis vocat Eckius ; Enchirid. de author. Eccles. Respon. 3. ad object. Hæretic. revelationes in locum ecclesiæ substituentes, Achillem suum fecerunt fanatici.

Astu itaque diaboli regno suo a plenitudine et perfectione Scripturarum carentis factum est, ut qui in rebus aliis omnibus diversissime sentiant, in hanc blasphemiam conspirent omnes.

Judæis atque pontificiis fauces dudum obstruxerunt viri undequaque doctissimi, disputationibus de perfectione sacramum Scripturarum contra eos institutis. Pontificiis quidem Raynoldus, Whitakerus, Junius, Rivetus, Gomarus, Gerar-

^e Coster.

dus, aliquie non pauci; Judæis vero, Raymundus Martinus, Porchetus de Sylvaticis, Petrus Galatinus, Josephus Scaligerus, Paulus Fagius, Munsterus, Drusius, Buxtorfius, Helvetus, Genebrardus, Constan. le Empereur, Mullerus, Hornbechus, aliorumque haud contemnenda manus.

Fanaticos nostrates, qui præmium strenuae contra Scripturarum perfectionem oppositioni debitum, a nullo mortalium sibi præceptum vellent, impræsentiarum nos aggredimur; et sane quod Deo gratiæ placuerit, provinciam hanc, adversus verbi sui hostes dimicandi nobis indignis delegare, uti nobis est honorificum, ita quicquid ope ejus atque auxilio freti, munere mandato fungentes perficiemus, gratiæ divinæ in solidum acceptum ferre debemus.

Quænam autem sit horum hominum de usu atque perfectione Scripturarum sententia, non facile quis declarabit: præterquam enim quod inter se non convenient, ita inepte atque odiose in explicandis animi sui sensibus garriunt, dubiæ et incertæ significationis vocibus ludunt, peregrinis quibusdam phrasibus, quæ imperitos homines aut terreat, aut allificant, nihil sani sensus, aut quod ab illis sanæ mentis intelligi possit, continentibus, perpetuo utuntur, ut multo facilius sit argumenta eorum profligare, quam mentem percipere. Imo cum turpis et inhonesta sit eorum sententia, quæ enucleate exposita, remotis strophis atque fucis, ipsa sibi apud probos omnes, etiam non palam improbos satis esset ad extitum, data opera qua imposturam faciant, vel ipsam non palam eloquuntur, vel verbis ita consutis et consarcinatis, ut nihil pæne omnino significant, eam mangonizant, atque ita inscute consilium sermonibus obtenebrantes, nihil magis cavere videntur, quam ne intelligentur. Omissis ideo iis omnibus quæ gregis hujus præcipui errores et coryphæi, hic illis impie et blasphemæ in sacras Scripturas, provocati dixerunt, quæ sit communis eorum sententia, ex libris ab ipsis editis atque colloquiis iiscum institutis, quibus in loquendo multi sunt et inepti, deprompta et collecta, paucis, et si fieri possit, luculenter exponendam duxi.

Primo ideo, quatenus Scripturas sacras, manifestationem voluntatis et mentis divinæ continere agnoscunt, superioribus disputationibus ostendimus. Eas autem, ita se habere, respectu illorum qui illas scripserunt, atque illorum etiam,

quibus ab initio traditæ fuerunt, concedunt. Porro ! declarationem hanc voluntatis divinæ, a Spiritu Christi, qui scriptoribus ejus adfuit, unde veritatem infallibilem declarare poterant, processisse profitentur. Atque ita quicquid in iis libris scriptum est, pro vera et indubitata mentis divinæ declaratione agnoscent. Hactenus recte quidem ; neque enim quisquam hucusque progressus, scripturam penitus rejicere potest, nisi una etiam, se plane *ἀντοκαρά κριτον* esse declaret ; neque huic confessioni renuntiare facile sustinebunt, quamvis ita tenebris offusus sit eorum sermo, atque inconditarum vocum et phrasium fuliginem ita ob oculos jacent, ut quid sibi velint, vel conjecturis assequi sit perdifficile.

Neque sane negari potest, locutas hasce, cum primum ex fumo putei prodierint, Scripturas magis sibi despiciatui habuisse, atque contemptim magis de iis plerumque fuisse locutas, quam nunc dierum publice loqui sustinent ; ita ut nulli dubium esse possit, quin si res eorum secundum vota successissent, eas dudum penitus rejecissent. Omissa itaque confessione ista, quam iis non vis veritatis, sed popularium ubivis aliqua reverentia verbi Dei ductorum in capita ipsorum involans furor extorsit, quid porro de declaratione hac mentis divinæ sentiunt, videamus.

Primo ideo, negant Scripturas ordinariam, immotam, perfectam, et stabilem cultus divini, atque obedientiæ nostræ ita regulam esse, ut nihil opus sit aliis, novis, quotidianis revelationibus, quibus in cognitione Dei, atque officio nostro, ulterius instruamur. Deinde, seipso, eodem Spiritu afflari, quo olim sancti Dei homines acti prophetiam attulerunt, atque verbum Dei scripserunt, affirmant : ideo omnia ea quæ circa res sacras ipsi loquuntur, non minus immediate a Deo, atque Spiritu esse, neque minus infallibilia, neque minoris in ecclesia usus, quam ipsæ Scripturæ. De Spiritu vero hoc, quem se obtinuisse gloriantur (cum ad lumen illorum deventum est) postea agendum.

Addunt præterea, quod cum quis intra se, se receperit ad lumen internum, eoque Spiritum Christi habeat, illius respectu totus Scripturarum finis obtinetur, neque ei amplius usui sunt ; abs eo autem Spiritu ducti, qui communis est omnibus, verum notus tantum fidelibus, hoc est, hisce fanaticis, opus præterea non habent, vel doctrina, vel autoritate Scrip-

turarum, cum sint ipsi *αὐτοδίδακτοι*, si iis fidem adhibere aequum sit.

Cum vero haec summa sit horum hominum sententiae, quam, verborum multitudine rudium animos labefactantes, ubivis effundunt, apparet eos, omni usu, autoritate ac perfectione, sacras Scripturas spoliare. Quae enim esse possit ejus verbi authoritas, quod ab insano cuiusvis fanatici nebulonis strepitu in ordinem cogatur? Qui usus, cum ita implatur, ut ad illud nemini mortalium opus sit amplius attendere? Quae perfectio, cum eo non obstante, necesse sit cuivis ad vitam aeternam pervenire volenti aliis revelationibus afflari, atque lunien nescio quod, cui nihil commune est cum Scripturis, tanquam doctorem infallibilem sequi, et in omnibus ei obedire.

Illiusr ergo Scripturarum adjuncti, quod perfectio ejus dicitur, defensionem impræsentiarum suscipientes, contra horum hominum insanam superbiam, primo, quæ sit de eo nostra sententia, deinde quibus argumentis eam stabilimus, atque fanaticorum errorem falsitatis convincimus, summas rerum tantum persequens, cursim ostendam.

Deus sacræ Scripturæ Author, cum sit Agens nobilissimum ut propter finem agat necesse est. Eum ideo in illa voluntatis suæ declaratione, quæ in sacra Scriptura continetur, finem aliquem constitutum habuisse, certum est; finis autem cum duplex sit, primo ultimus et remotus, deinde immediatus aut proximus, de utroque sigillatim agendum est. Finem vero ultimum, supremum, et generalem, hujus revelationis voluntatis Dei, ipsius Dei gloriam esse statuimus, cum enim omnia operatus sit Dominus propter se, atque gloriam suam, certe eximium hoc opus, a libera sua voluntate procedens, ob nullum alium finem produxit, neque producere potuit. Finis proximus et immediatus, ostendit unde, atque quomodo, ex hoc opere, seu ex hac declaratione voluntatis suæ, exsurgat hæc Dei gloria, unaque, quænam sit ista gloria, speciali modo considerata. Directionem itaque nostram in cognitione Dei, atque obedientia ei præstanda, ita ut tandem voluntatem ejus facientes, salutem aeternam atque ipsius fruptionem assequamur, hunc finem immediatum dationis Scripturarum, atque adeo ipsarum Scripturarum, esse contendimus. Hic enim idem est finis operantis, atque operis, quod Deus per Scripturas intendit, illud ipsum, illæ efficiunt, scilicet morali-

ter, modo operationis ipsis proprio. Apparet ideo gloriam illam summam, quam Deus intendit, in adductione hominum peccatorum, ad sui cognitionem et cultum, atque vitam aeternam consistere; cumvero disciplinæ cujusvis perfectio, consistat in relatione ad finem, eaque perfecta habenda sit, quæ sufficiens est respectu finis sui proximi, ea vero imperfecta, quæ finem propositum assequi potis non est, perfectio Scripturarum in nulla alia re consistere potest, quam in sufficiencia sua, respectu finis sui proprii, qui est instructio hominum in cognitione et cultu Dei, ita ut salutem aeternam assequantur. Hoc ideo sensu scripturam regulam esse perfectissimam totius cultus divini, atque obedientiæ nostræ asserimus.

Sententia itaque nostra de sacrarum Scripturarum, perfectione, in relatione ad finem suum, quam contra pontificios, fanaticos, aliosque, accurate defendimus, hisce conclusionibus continetur.

1. Deus omnia et singula cujuscunque tandem generis, quæ sunt ad nostram salutem necessaria, vel quæ sunt in cultu suo sibi grata et accepta, in sacris Scripturis declaravit.

2. Omnia quæ Deus ita revelavit continentur in Scripturarum libris, vel *αὐτολεξεὶ*, et expresse, vel *κατὰ συγκαλούσησιν*, atque inde per proximam, immediatam, planam consequentiam eliciuntur.

3. Nihil ideo opus est, vel traditionibus antiquis, vel revelationibus novis, vel cujuscunque ecclesiæ autoritate, ut ea revelentur, vel constituantur, quæ in negotio religionis, sunt nobis necessaria, vel Deo accepta.

4. Cum Deus sit zelotes, atque gloriam suam alteri dare nolit, nonnisi intolerandæ est superbiæ, sub quoquaque praetextu id fiat, aliquid hominibus, fide divina credendum vel cultu divino observandum, quod non sit ab ipso in Scripturis revelatum, proponere.

5. Cum itaque revelationes quas jactitant fanatici, sint vel alienæ, hoc est aliam doctrinam continentes, quam quæ in Scripturis revelatur; vel aliae tantum a revelationibus hisce divinis; illas blasphemias, horrendas, diabolicas, execrandas, has vanas, inutiles, utrasque falsas esse statuimus.

6. Lumen illud internum, enjus obtentu, homines a perfec-

tione et plenitudine Scripturarum avocant fanatici, res est omnino ficta, atque commentum crasse excogitatum.

7. Scripturam itaque sacram ita regulam esse perfectissimam, in eum finem a Deo nobis traditam, ut ad ipsius gloriam, æternam salutem assequeremur, ut post completum quem vocant ejus canonem, nullæ novæ revelationes circa fidem communem sanctorum, ut Dei cultum, aut expectandæ sint, aut admittendæ, credimus et profitemur.

Sententiam autem hanc ita expositam probatum imus, primo authoritative, deinde ratiocinative: testimonia vero quibus contra quosvis *μυσογράφους* communiter eam probant nostri theologi, ad classes sequentes referri possunt.

1. Ea loca continent, quæ expresse et *κατὰ ρῆσσαν*, vel per immediatam consequentiam, perfectionem hanc Scripturis ascribunt: cuius generis sunt: Joh. xx. ult. 2 Tim. iii. 13—16. Psal. xix. 8. Luc. i. 3, 4. xvi. 29. Acts i. 1. Rom. x. 17. Eph. ii. 19, 20. 2 Pet. i. 19. 2 Cor. iii. 14. Gal. vi. 16.

Secunda testimoniorum classis expresse rejicit omnes quascunque tandem ad verbum Dei scriptum additiones. Deut. iv. 2. xii. ult. Apocal. xxii. 18. Gal. i. 8. Matt. xv. 6. 1 Cor. iv. 6. Isa. viii. 20. Ad hanc classem pertinent.

Tertia, Eorum est, quæ exempla sanctorum apostolorum, atque ipsius Christi, omnia ad sacras Scripturas explorantium ac explorari jubentium, proponunt: Luc. xvi. 28—30. Acts xvii. 2, 3. xviii. 24. 28. xxvi. 22. Atque plurima alia in hunc finem communiter citantur.

Quarto, Quæ in omnes religionis usus sacras Scripturas commendant quartam testimoniorum classem constituunt, Joh. i. 7. Deut. xxviii. 57. Luc. xxiv. 27. Joh. v. 39. Rom. xv. 4. Phil. iii. 1. 1 Joh. i. 4. Ejus generis sunt: omnia vero hæc testimonia, ita dudum *ἀναντιρρήτως* ab exceptionibus pontificiorum aliorumque, a nostris theologis vindicata sunt, ut ei operi ulterius incumbere haud opus sit.

Omissis etiam iis quæ adversus pontificios pro perfectione Scripturarum ratiocinative disputari solent, iis quæ fanaticorum lumen aut Spiritum internum, novas revelationes, entusiasmos, colloquia cum angelis, atque id genus furfuris reliqua, planissime evertunt, paucis insistemus.

Argumentum ideo nostrum primum ita se habet: si revelatio voluntatis divinæ in Scripturis facta, ita sit perfecta,

integra atque omnibus numeris absoluta, ut nihil opus sit ulla alia revelatione, per Spiritum, aut lumen internum, enthusiasmum, afflatum cœlestem, colloquia angelica, facta vel facta, ad nos in cognitione Dei, atque officio nostro, in hunc finem ut assequamur vitam æternam ad gloriam Dei, instruendum, tum incerta, periculosa, inutilia, minime necessaria ea omnia media ad cognoscendum Deum atque voluntatem ejus, ideoque rejicienda atque detestanda esse, quæ simulant fanatici, apparet. Jam vero perfectionem dictam Scripturarum probamus: 1. Ab earum Authore, Deo scilicet, a quo nihil imperfectum ullo modo, multo minus respectu finis, cui opus quocunque destinat, procedere potest. A causa perfecta voluntaria, non nisi perfectum expectari debet. Deo enim voluntatem suam revelare volenti, nihil impedimento esse potuit, quo minus eam perfecte revelaret, quam vel quia non potuit, quod infinitæ ejus sapientiæ atque omnipotentiæ, vel quod non voluit, quod bonitati ac gratiæ ipsius minime convenit: perfectam ideo dedit voluntatis suæ revelationem: 2. A natura librorum sacræ Scripturæ? sunt autem libri veteris et novi Testamenti; ita diserte apostolus de libris vet. Testamenti. 2 Cor. iii. 14. ἐπὶ τῷ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης. Novi Testamenti eadem est ratio versu 6. Jam vero omne Testamentum quamvis humanum sit, perfectum est. Ἀνδρῶπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀδετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται nullus irritum facit, aut aliquid ei superaddit. 3. Ab expresso testimonio, Psal. xix. 8. ‘Doctrina’ seu ‘lex Jehovah integræ,’ i. e. ‘perfecta.’ 4. A materia; quæ est omne Dei consilium; nec quicquam dicens extra ea quæ prophetæ ac Moses prædixerunt: Acts xxvi. 22. 5. A fine, qui est fides, Joh. xx. 31. Hæc Scripta sunt ut credatis; Joh. xx. 31. Fides ex auditu; Rom. x. 17. ἀσφάλεια fidei; Luc. i. 4. Sapientia ad salutem. 2 Tim. iii. 15. 2 Pet. i. 19. Instructio perfecta ad bona opera: 2 Tim. iii. 16. Acquisitio vitæ æternæ: Joh. v. 39. xx. 31. Omni ideo respectu revelatio hæc est perfecta.

Secundum nostrum argumentum, a perfecta operatione, seu effectu Scripturarum sumitur; quod sic se habet. Si Scriptura sacra, ea omnia efficiat, suo genere operationis ac efficaciam, moralis scilicet, quæ per ullam revelationem voluntatis divinæ effici possint, quo, debito ac sincero cultu Deum adoremus, et tandem ad salutem æternam perveniam-

mus, tum inania sunt alia ista principia, cognitionis Dei, de quibus, falso licet, gloriantur fanatici. At verum prius: etenim, ‘Lex Dei est integra restituens animam;’ Psal. xix. 8. ‘Lucerna pedibus nostris et lux itineri;’ Psal. cxix. 105. ‘Potentia Dei ad salutem;’ Rom. i. 16. ‘Sapientem reddit hominem ad salutem;’ 2 Tim. iii. 15. Et ‘ad omne bonum opus perfecte instructum;’ ver. 16. ‘Potens est servare animas nostras;’ Jacob. i. 21. 1 Tim. iv. 16. Aliaque omnia perficit, quae sunt necessaria ad Dei gloriam et salutem nostram; sicut videre est; Isa. lv. 10, 11. Jer. xxiii. 29. Joh. viii. 31. 51. xvii. 20. Rom. xv. 4. Heb. iv. 12. Ergo inania sunt, falsa, &c.

Tertium argumentum oritur ex iis locis ubi Spiritus sanctus gravissime damnat et rejicit omnia additamenta ad verbum Scripturarum, cujuscunque tandem generis sint, ac speciatim omnes istas vias, et modos, cognitionis Dei, ac cum eo communionis, quos jactitant fanatici, omnes additiones ad verbum Dei Scriptum rejici ac damnari a Spiritu sancto, appareat ex secunda testimoniorum classe, quae superius adduximus; præsertim angelorum alloquia; Col. ii. 18. Μηδὲις ὑμᾶς καταβραβεύετω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἢ μὴ ἔντρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Heb. i. 2. 4. 1 Cor. iv. 6. Luc. xvi. 29. Revelationes cum alienas a verbo scripto, seu doctrinam peregrinam et ab eo alienam continentes; Gal. i. 8. ἐὰν ἡμεῖς ἦμερος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ’ ὁ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. 2 Pet. i. 19. cum alias tantum; Apocal. xxii. 18. Ἐάν τις ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ Θεὸς ἐπ’ αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. Heb. i. 1, 2. 1 Cor. iv. 6. Col. iii. 18. Deinde Spiritum fanaticorum internum, seu lumen internum omnibus commune; 1 Joh. iv. 1. Isa. viii. 20. 2 Pet. ii. 18. De quo sequente disputatione agendum est.

Quartum argumentum nostrum ita se habet: si sæpissime a Deo nobis præcipiatur atque edicatur, ut Scripturis seu verbo suo diligenter attendamus, ne abripiamur, et divertamur a veritate atque recta sui cognitione, per spiritus decipientes, revelationes vanas imaginationes, falsos doctores, somnia, visiones, enthusiasmos, alloquia angelica jactitantes, tum horum omnium respectu, perfectissima illa est regula de qua verba facimus: verum autem prius: imo tam clara et il-

Iustia sunt testimonia huic assertioni fidem facientia, ut ad solem cœcutiat necesse est, qui iis assentire nolit: ex horum numero sunt; Isa. viii. 19, 20. Quum ‘enim edicunt vobis consultite Pythones aut ariolos, qui pipiunt et qui mussitant. Legem et testimonium consulunto, annon loquuntur in sententiam illam cuiuscunque nulla est lucis scintilla.’ 2 Tim. iii. 13—16. 2 Pet. i. 19. Atque ea etiam ubi verbi sacri certitudo, usum ecclesiae quod attinet, verarum revelationum et miraculosarum certitudini præfertur. Luc. xvi. 29. Joh. v. 47. 2 Thess. ii. 2. 2 Joh. ii. 5, 6. 10. Verum ergo posterius.

Argumentum quintum: illud ad quod nunquam, nusquam a Deo mittimur, ut inde, seu ex eo discamus sui cognitionem, et voluntatis suæ, vel ut inde directionem in officio nostro sumamus, illud non potest esse, fidei, cognitionis, doctrinæ aut obedientiæ nostræ regula, canon, principium, aut, si ita loqui liceat, directorium: at vero ad lumen internum, seu Spiritum internum privatum, ad novas revelationes, ad enthusiasmos, somnia, visiones, nunquam, nusquam a Deo ablegamur; ergo, &c. Proferant fanatici, vel unum sacræ Scripturæ locum, vel ullum cœlitus demissum testimonium, quo ad eorum fidei et obedientiæ regulas, seu directiones, mittimur aut nos, aut ulli alii qui ad Deum accedere vellent, et causam non dicimus quin triumphant serio. Si autem de suo tantum loquantur, mendaces sunt; testimonium sibi gerunt, neque verum est eorum testimonium.

Sexto. Ea omnia quæ examinari et probari debent, imo quæ nos ad sacram Scripturam tanquam ad Lydium lapidem examinare et probare jubemur, utrum vera sint, atque veritati divinae consentanea, cum summa libertate, imo necessitate ea rejiciendi, si cum Scripturis sacris non convenient, ea neque seorsim neque simul considerata, aut cultus Dei, aut fidei et obedientiæ nostræ possunt esse regulæ aut directiones, neque propter se sunt credibilia: at vero prout ex testimoniosis superiorius allatis appareat, omnes revelationes, visiones, spiritus, somnia, enthusiasmos, ita explorare, examinare, et probare jubemur; ergo neque sunt regulæ, neque per se fidem merentur: vid. 1 Cor. xiv. 21. 1 Thess. v. 21. 1 Joh. iv. 1.

Enthusiasmorum onus genus incertitudo, septimum nobis suppeditat argumentum; quod omni modo, atque respectu est incertum, imo incertissimum et fallax, sive principium revelationis, sive res revelatas consideremus; ad illud tanquam ad

regulam et ducem in via vitae, et cultu Dei attendere non debemus: at ea est omnium enthusiasmorum conditio; de doctrina ipsa, seu rebus revelatis actum est argumento superiore: omnimodam autem incertitudinem, hisce enthusiasmis, respectu principii, seu ortus, ascribimus, ea persuasione freti.

1. A malitia hominum, qui saepenumero scienter et volenter, ut cum Simone Mago, Muhammede aliisque nebulosibus *τινὰς μεγάλους* se ostentent, vel alias ob causas turpes et nefarias, fallacias aliis tendentes, visiones, somnia, spirituales afflatus, revelationes, quibus incautos dolis irritant, praetendunt, cum nihil minus sint quam *Ξερπνευστοι*, vel *ὑπὸ πνεύματος ἐγίου φερόμενοι*. Ita olim fecerunt; Deut. iii. 1, 2. Jer. xiv. 14. xxiii. 21, 22. xxix. 31. Atque ita eos facturos esse praedixit servator noster; Matt. xxiv. 24. Atque ita etiamnum faciunt. Cum ergo experientia ipsa edocti sumus, hunc atque illum, impostorem et seductorem fuisse inter eos qui lumen internum et revelationes jactitarunt, quis nobis fidem faciet, reliquos ad unum omnes ejusdem furfuri, istis meliores aut veraciores esse.

2. A præstigiis Satanæ; hospes est in omni religione, qui non intelligit, patrem hunc mendaciorum, a jactis mundi fundamentis, sub larva hac revelationum ac afflatus interni, rationes suas ita callide composuisse, ut homines in fraudem impelleret, et una secum in exitium traheret. Imo ob hanc præcipue causam, uti videatur, Deus verbum suum, prius ore traditum, scriptis concredere, ac sub sua tutela fidis librorum monumentis mandare voluit, ne dolis Satanæ per falsas visiones, foedas *ἐνγαστριμνήας*, oracula, revelationes, enthusiasmos implicitum, perpetuo in salebras incideret quod ei curæ erat, humanum genus. Vide 2 Cor. xi. 14. 1 Reg. xxii. 22. Zech. xiii. 2. Apoc. xvi. 13, 14. 2 Cor. ii. 11.

3. A contradictionibus quibus scatet spiritus enthusiasticus. Non enim tantum unusquisque, visionem, revelationem, afflatum habet, sed ita foede et aperte inter se a spiritu immundo committuntur, ut vix duo eorum in eadem revelatione et doctrina convenient: sed mire digladiantes, adversas et contrarias sententias quotidie venditant. Etiam in nomine Dei se aliquoties mutuo devovent et execrantur: itaque nihil certi ab iis expectare licet.

8. Doctrinas falsas, verbi Dei contrarias, hæreticas, perni-

ciosas, blasphemias, lumen internum, et revelationes laudantes, sæpen numero, imo nunquam non e tenebris in solem producunt fanatici. Quid fiet rogo istis doctrinis dæmoniorum? suntne recipienda? ideo, ut mos geratur *Satanæ*, repudietur atque abjiciatur evangelium necesse est; sintne ipsæ rejiciendæ, ut procul omni dubio, summa detestatione diris addicendæ sunt, quid tum fiet de fide fanaticorum?

Denique non levus est momenti, quod hisce principiis nixi, hos duces sequuti, regulam verbi scripti rejicientes, in mores pernitosissimos, idolatrias nefarias, homicidia, scorlationes, blasphemias, exitusque infœlices, quotidie, ubivis gentium impelluntur fanatici; satis exemplorum in multorum scriptis fide dignis, ubique prostat.

Restat ut quæ causam suam pessimam sane agentes disceptant, atque contra sententiam nostram objiciunt, diluamus. Id porro fiet quam paucissimis.

Sic ergo procedunt.

Ob. 1. Qui ejusdem spiritus participes sunt cum iis qui verbum Dei olim locuti sunt, et illud scripserunt, iis non opus est verbo scripto, seu Scriptura, cum idem Spiritus eosdem effectus producat in omnibus in quibus est; ita ut illi omnes voluntatem Dei declarare valeant, non minus infallibiliter quam Scriptores *Σεόπνιευστοι*: omnes vero fideles, eum spiritum habere, inde apparet, quod iis promissus sit; Joh. xvi. 7. Et omnes baptizati sunt in eundem Spiritum. Eorum ergo omnium respectu, Scriptura est inutilis, neque amplius ei adhærere debent.

Resp. 1. Falsum est, eos sanctos Dei homines, qui aliquam partem verbi ejus scripserunt, opus non habuisse, alias partes ejusdem verbi antea scripti consulere, ac mentem Dei inde ediscere. Daniel scriptor *Σεόπνιευστος*, ‘consideravit ex libris;’ Dan. ix. 2. ‘Prophetæ exquisiverunt et scrutati sunt scripturas de salute quam isti prædicabant;’ 1 Pet. vii. 10—12. 2. Falsum est scriptores *Σεόπνιευστον* totam Dei voluntatem semper habitualiter et infallibiliter intellexisse, vi Spiritus prophetici vel *ἀποκαλύψεως* quem receperant; cum sæpen numero respectu unius particularis doctrinæ, aut prophetiae iis datus sit. 3. Falsissimum est eos omnes qui ejusdem spiritus participes fiunt, in eundem finem, atque respectu eorundem eum accipere. ‘Distinctiones donorum sunt, sed idem Spiritus.’ 1 Cor. xii. 4. ‘num omnes prophetæ?’

ver. 29. 4. Omnes fideles acceperunt spiritum regenerantem, sanctificantem, consolantem; sed non respectu donorum extraordinariorum, prophetiae scilicet, infallibilitatis, peculiaris inspirationis ad declarandam voluntatem Dei immediate, et infallibiliter ab ipso Deo.

Instant: Spiritus iste promissus est, ut ducat nos in omnem veritatem. *Resp.* Recte. Sed per media a Deo in eum finem instituta; ideo verbum una cum Spiritu promissum est: ‘Hoc erit foedus meum cum istis, ait Jehova; Spiritus meus qui est in te, et verba mea quae posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui;’ Isa. lix. 20.

Ob. 2. ‘Postquam impleta est Scriptura, atque finem suum assecuta est, definit esse usui. At Scriptura impleta est, et finem suum assecuta est in iis omnibus, qui ad Christum intus latentem, adeoque lumen internum sunt adducti.’ Ergo iis amplius usui non est.

Resp. 1. Concedimus majorem: etenim προφητεῖαι καταργηθήσονται, γλῶσσαι παύσονται 1 Cor. xiii. 8. 2. Minorem negamus. Falsissimum enim est, sacram Scripturam, dum in hoc mundo hæremus, respectu nostri totum finem suum obtainere, aut obtainere posse; ideoque usque dum præterierint cœlum et terra, ‘iota unum aut unus apex nequam praeterierit ex lege;’ Matt. v. 18. non enim tantum ingeneratio fidei, sed et in ea, dum spiritum hunc ducimus, ædificatio, finis est Scripturæ. 3. Est duplex ideo adductio ad Christum; per gratiam una, altera per gloriam. Quando quidem adducimur ad Christum in gloria, cessabit Scripturæ usus presenti statui accommodatus; ‘videbimus enim eum sicut est, facie ad faciem, et similes ei erimus.’ Quinetiam ipsa fides, quatenus verbo Dei scripto nitebatur, abolebitur: At non obstante priore ista ad Christum adductione per fidem et gratiam, non plus nobis opus est victu et vestitu, ut vitam hanc animalem traducamus, quam Scripturis ut ejus cognitione atque fide indies erudiamur. Fanaticos vero non esse perfectos, neque ad Christum in gloria adductos, nobis testimonio sunt, illorum mendacia, fraudes, scelerata, hypocrisis; iis vero, qui immunes se esse ab his omnibus aliisque peccatis vel levissimis, impudenter gloriantur, punitiones, et incarcerationes, quas ἀκταστασία sua sibi ultro accersunt, de quibus muliebriter quiritantur, esse debeant. Imo liquido constat, fanaticos nonnullos, minore periculo et

damno, tentasse vitam hanc animalem per quadraginta dies sine victu traducere, quamvis id a quibusdam non tantum periculo, sed actuali vitæ dispendio factum est, quam vitam spiritualem, sine verbi Dei usu, a mortiferis deliquis immunitam præstare.

Ob. 3. Scriptura est litera mortua ; spiritus vivificat : quis literæ mortuæ, nisi ipse sit mortuus adhærere velit ?

Resp. 1. Falsissima est ista assertio : Scriptura est ‘ verbum Dei, quod vivum est et efficax ;’ Heb. iv. 12. neque uspiam litera esse mortua dicitur : occidit quidem, sed ideo viva est.

2. Litera occidit, quatenus litera legis est, ab evangelio separata, et quatenus a Spiritu, et vero sensu voluntatis Dei destituuntur, qui literæ adhærent, quæ Judæorum conditio fuit, contra quos eo loci disputat apostolus.

Ob. 4. ‘Omnes filii tui erunt a Deo docti ;’ Isa. liv. 13. Ergo alia institutione aut doctrina non opus est.

Resp. 1. Scriptura sacra est ipsa doctrina, quam a Deo docemur : Psal. cxix. 2. Promissio facta est non omnibus, sed filiis ecclesiæ. 3. Causa principalis instructionis, quæ rem ipsam effectam dabit, non excludit alias, quibus ipsa uti velit ; ‘ Deus nos docet, sed per Spiritum et verbum :’ Matt. xxviii. 19, 20. 2 Cor. iv. 6, 7.

Ob. 5. Objiciunt illud prophetæ : ‘ Non amplius docebunt quisque amicum suum, et quisque fratrem suum, dicendo cognoscite Jehovam, nam quilibet eorum cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum eorum, dictum Jehova ;’ Jer. xxxi. 33, 34.

Resp. 1. Si verba hæc absolute intelligi debeant, tum aperte condemnatur horrida illa vociferatio, qua per vicos urbis, agros, atque tempula quæ vocant, illud, cognoscite dominum reboant fanatici. 2. Is tantum docendi modus seu gradus rejicitur, qui necessarius est eorum respectu quorum cordibus lex non est inscripta : nam negatio ista docendi per amicos et fratres effectus est inscriptionis legis in eorum cordibus : externus ideo rejicitur ille docendi modus, atque eorum respectu tantum in quorum cordibus lex erat per gratiam inscribenda, quatenus usui erat ad convincendum eos in ipsius gratiæ efficacis absentia. 3. Uberior gratia, clarior cognitio, promptior observantia, promittuntur ; instituta Dei non condemnantur.

Ob. 6. ex Luc. xvii. 21. ‘ Regnum Dei,’ inquit servator, ‘ in

vobis est ; hoc est in impiis Pharisæis ; ergo in omnibus quibuscumque : quid igitur opus est verbo regni exteriori cum ipsum regnum sit in omnibus.

Resp. (1.) Verbum illud ἐντὸς semel tantum alibi in Novo Testamento legitur, ibique substantive cum articulo usurpatum, pro parte vasis interiori ; Matt. xxiii. 26. Hic loci, eodem sensu usurpari videtur, quo ab eodem evangelista, ἐπὶ, cap. xi. 20. ἐφάσειν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ; hoc est, ‘ad vos pervenit regnum Dei ;’ nempe in prædicatione, miraculis, atque præsentia ipsius Christi. Hoc sensu regnum Dei erat, non in Pharisæis, sed inter eos ; eo quod Christus ipse, istius regni Rex, fundator, præaco, jam tum id prædicabat, et in medio illorum fundamenta ejus posuit. Hanc vero verborum expositionem ut amplecterer, cogit servatoris scopus, atque totius sermonis cohærentia, ver. 20. docet incredulos Judæos servator noster, regnum Messiæ (quod regnum Dei vocabant), non eo modo venturum quo ipsi somniabant ; nempe μετὰ πολλῆς φαντασίας, οὐκ ἔρχεται inquit ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως : non tali utique observatione, quali, regni terreni opinione præoccupati, illi usi sunt. Sed inter vos jam est, inquit : quod etiam ex miraculis quæ facio, atque doctrina quam doceo, facile percepturi essetis, nisi cœci essetis atque fatui. 2. Sano sensu concedi potest ‘regnum Dei esse in fidelibus, cum sit justitia, pax, et gaudium in Spiritu Sancto ;’ Rom. xiv. 17. At tum, (1.) Non est in omnibus ; nam in omnibus non esse justitiam, pacem et gaudium, in confessu est. (2.) Ista sunt effectus prædicationis verbi, ac per eam indies in cordibus sanctorum augentur. (3.) Regnum hoc erat jam tum in aliquibus judæorum, creditibus nimirum in Christum : (4.) In omnibus esse debet qui istius regni sunt participes et hæredes. (5.) Christus itaque suis verbis, expectationem regni terreni, cum pompa mundana venturi, damnat : præsentiam regni in sua persona et prædicatione confirmat : fructum regni in homine interiori collocat ; verbum suum nequaquam irritum facit.

EXERCIT. IV.

De lumine interno.

DE lumine agentibus, exorandus est ‘Pater ille lumen a quo descendit omnis donatio bona, et omne integrum donum,’ ut ‘splenderet in cordibus nostris, ad præbendum lucem notitiae gloriæ suæ in facie Jesu Christi,’ ut a potestate tenebrarum liberati, in sui cognitionem atque cultum rite dirigamur.

Est autem lux, increata, vel creata. Quæ increata est, Deus est, ὁ Θεος φῶς ἐστιν 1 Joh. i. 5. et φῶς οἰκεῖ απρόσιτον 1 Tim. vi. 16. λογός etiam, seu filius Dei æternus, uti ζωὴ, sic et φῶς dicitur Joh. i. 4, 5. Lux autem hæc divina increata, quæ in Deo est, et quæ Deus esse absolute dicitur, essentiale est divinæ sapientiæ, sanctitatis, intelligentiæ, simplicitatis, bonitatis, et nativum ἀπαύγασμα, seu splendor, quo Deus summe perfectus, ab omnibus ignorantia, mutacionis, injustitiæ tenebris remotissimus, gloriose est ἀντάρχης.

Porro ! lux Deus esse dicitur, respectu ad creaturas habitat, quatenus nimirum iis omnibus, omnis lucis fons atque author ipse solus est, atque semper extitit. ‘Jehova lux mea :’ Psal. xxvii. 1. ὁ λόγος est lux hominum ; Joh. i. 5. Lux mundi, Joh. viii. 12. seu omnis veræ lucis fons et origo. Ut respectu gloriosæ suæ essentiæ, ipse lucem inhabitat, ita respectu nostri, lux cum eo habitat; Dan. ii. 22. indeque emanat secundum beneplacitum voluntatis suæ. Deo etiam alio sensu lucem tribui in Scripturis apparet: nempe non quatenus essentialis est naturæ divinæ proprietas, et infinite ejus splendescens majestas, neque quatenus creaturas luce perfundit, sed qua est perfectionum divinarum esfulgentia et fulgor, quæ in notitiam et conceptum rationalem cadunt. Hac luce se amicit Deus, tanquam parmo; Psal. civ. 2. Et splendor ejus tanquam lux est; Hab. iii. 4. ita olim visionibus apparuit Ezechieli, i. 27, 28. Danieli, vii. 9—11. aliisque, neque hoc a gloria Dei, seu magnifica excellentiarum Dei aestimatione, differt.

Lumen creatum est vel naturale sensibile et proprium, seu metaphoricum; de lumine naturali, quo res visibiles in sensatem notitiam inferuntur, nobis nihil dicendum est.

Lumen metaphoricum duplex est; conditionis et personæ: lumen conditionis, est celebris eujuscunque status

cum fama et gloria. Sic gloria ecclesiæ et res ejus prosperæ lux ecclesiæ nuncupantur; Isa. lx. 1. 3. gloria cœlestis, sors est sanctorum in luce: Col. i. 11. et impii in æternuni non sunt fruituri luce; Psal. xlix. 20.

Lumen reale et personæ est vel internum et subjectivum, vel externum et objectivum. Lumen hoc, quod ab objecto ita vocatur, prout respicit subjectum lucis internæ capax, nihil aliud est quam ipsa veritas, cujuscunque tandem generis. Sermo propheticus est lucerna splendens in obscuro loco; 2 Pet. i. 19. mittit Deus lucem et veritatem; Ps. liii. 3, 4. seu splendescentem et illuminantem suam veritatem, nam lucerna præceptum est, et doctrina lux; Prov. vi. 23.

Lumen internum subjecti, vel mentem et intellectum respicit, vel voluntatem et affectus. Sensu posteriori ‘lux sata est justo, et rectis animo lætitia;’ Psal. xcviij. 11. hoc est gaudium quo doloribus eorum subveniatur. Qui lucem non habet, Isa. i. 10. is est, cui pax, gaudium et consolatio deest. Cum adversus Hamanem successum obtinuerint Judei, lucem et lætitiam (gaudium et gloriam) eos assecutos fuisse dicit Scriptura; Esth. viii. 16. Luctus et dolores tenebras amant.

Lux autem, quæ proprie mentem respicit, generaliter considerata, est vis ratiocinativa, seu, facultas illa intelligendi, qua omnis creatura rationalis prædicta est. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἔστι, τὸ σκότος πόσον; inquit servator; Mat. vi. 23. lux ista est ὄψις διανοίας, ut veterum alicui placuerit, seu ὅμητης ψυχῆς, ut alteri, et ὀφθαλμὸς διανοίας. Mentem aliquorum tenebris obscuratam esse scribit apostolus, Eph. iv. 18. hoc est cœcitate et ignorantia laborat eorum mens, seu intelligendi facultas: eorum scilicet respectu, de quibus verba facit. Commune quidem hoc lumen omnibus est, sed non in omnibus æquale. Unus alii anteit sapientia; hic inge- nio pollet, ille fungus, fatuus est: unus subtilissima ingenii acie præditus, alias omni rationis usu et exercitio destituitur.

Lux autem hæc seu intelligendi facultas, respectu objecti seu rerum cognosendarum, et intelligendarum, in eam quæ est mere naturalis, qua res naturales in natura sua absolute consideratæ, cum relatione ad finem suum proximum percipiuntur, eamque quæ circa res civiles quæ ad vitam hanc in mundo inter alios degendam spectant, versatur; atque illam, quæ res spirituales, omniaque alia in ordine ad finem supernaturalem, spiritualem et ultimum discernit, dispescitur.

De posteriore tantum agendum. Lumen autem hoc internum spirituale, seu facultas intelligendi *πνευματικὰ πνευματικῶς*, in ordine ad finem ultimum creaturæ, pro vario ejus statu, varium fuit, atque etiamnum est.

Cum Deus hominem integrum seu perfectum, statum illum in quo, et finem ob quem factus est quod attinet, atque in imagine sua creaverit, in confessu est, eum ex gratiosa creatoris dispensatione, eo lumine, ea scientia, seu sciendi et intelligendi facultate instructum fuisse, unde potis erat modo salutari, omnia ea apprehendere, atque rite intelligere quæ ei scitu vel intellectu necessaria ullo modo erant, ut Deo secundum voluntatem ejus dicto esset obediens, atque ita tandem ad ejus fruitionem perveniret, de lapsu primorum parentum, peccati in mundum ingressu, statu innocentiae, atque fæderalis cum Deo acceptioonis amissione, de inimiciis inter Deum hominemque constitutis, utque homo lucis hujus primogeniæ jactura sit multatus, nunc non est disserendi locus.

In statu ideo, quem vocant, peccati, atque amissionis gratiae, omnibus hominibus mentis hoc lumen præstrinxit cæcitas, atque insuper tenebris sunt offusi, ita ut tum intus, tum extra, finem suum ultimum, ac Dei gloriam quod attinet, meræ sint tenebrae; neque enim aut ipsi sunt capaces eorum quæ Deus revelavit, ita ut ea modo salutari seu spirituali intelligerent, neque ea revelatio voluntatis divinae, quam in statu innocentiae habuerunt, sufficiens erat iis jam in peccato constitutis, ad Deum rite cognoscendum atque colendum. Primo respectu, ipsæ tenebrae vocantur, Joh. i. 5. Eph. v. 8. Mens et intellectus eorum obscurari dicitur, Eph. iv. 18. ipsosque res spirituales percipere non posse, affirmatur, 1 Cor. ii. 11. imo eosque mortuos, cæcos, surdos, fatuos esse, ut neque scire possint aut intelligere res divinas, eo modo qui decet, ut Dei in gloriam aut ipsorum in salutem cedat, ubique pronuntiat Spiritus sanctus. Secundo respectu, eos ambulare, sedere, esse in tenebris, nec scire quo vadunt, asseritur. utroque autem respectu Christus lux hominum est. Nam cum nemo unquam patrem viderit, hoc est, consilium aut voluntatem ejus de salvandis peccatoribus perspectam habuerit, unigenitus ille filius, qui est in sinu patris, ille nobis exposuit, Joh. i. 18. *πολυμερῶς* autem et *πασλυτρόπως*, cum hoc fecisse constat, variisque gradibus

veritatem latentem prius in sinu patris, in lucem hominum produxisse, usque ad perfectum diem. Primo enim per Spiritum suum in prophetis, 1 Pet. i. 11. qui adventum suum in carne antecesserunt, suo ordine ac tempore quisque a seculo usque, Luc. i. 70. dubia quasi luce, tanquam lucescente in diem sole, patrem exposuit. Deinde, in persona sua evangelium annuntiavit, ‘ pacem prædicans, iis qui prope, atque iis qui longe erant.’ Tandem exorto ‘ justitiæ sole, cum curatione in alis ipsius;’ Spiritum suum sanctum in apostolos suos, aliosque discipulos effudit, quo idonei redderentur præcones Novi Testamenti, et totum Dei consilium revelarent, ad præbendum lucem notitiæ ipsius ad salutem omnium qui ei obedire vellent. Ita ‘ populus positus in tenebris vidi lucem magnam, positis in regione et umbra mortis lux exorta est.’ Matt. iv. 16. Vita et immortalitas in lucem productæ sunt per evangelium, 2 Tim. i. 10. Hujus itaque expositionis patris, seu revelationis voluntatis ejus de obedientia atque salute peccatorum, respectu, fatemur Christum lucem esse mundi, omniumque adeo hominum; non tantum quia absque eo, nulla divina veritas revelabatur unquam, sed quia lux illa Scriptura sacra fulgens, sufficiens est ad perfundendum omnes homines luce salutari, ad quos per Dei providentiam pervenerit. Sed de hac luce superius actum est.

Cum vero ea sit mentis humanæ cœcitas, atque ita intellectus omnium tenebris sit offusus, ut quamvis eos undique circumfulgeat verbi divini lux, nihil omnino *πνευματικῶς* seu salutariter percipere possint, Joh. i. 5. Jesus Christus vera lux et vita hominum, vi Spiritus sui omnipotentis efficacia et verticordia, mortuos in peccatis excitat, cœcis aperit oculos, mentem dat ad cognoscendum verum illum, e potestate tenebrarum in admirabilem lucem suam transfert, nova divina spirituali luce eos perfundit, qua possint, scire, atque percipere res spirituales modo spirituali ad Dei gloriam, atque sui salutem.

Christum vero non omnes et singulos, sed quovis tantum, hoc est electos, luce hac divina perfundere atque salutariter illuminare, ita certum est, ex innumeris Scripturarum testimoniis, et omnium seculorum experientia, ut cœcus sit oportet, et omni spirituali intelligentia destitutus, qui contrarium vel unquam sonniaverit.

Lucis quidem scintillulas quasdam istius quam in statu innocentiae e lege creationis suæ obtinuit primus homo, in posteris ejus adhuc splendescere fatemur. Non tantum enim multæ *κούραι ἔρρωσι*, et veritatis principia in intellectu fixa harent, quorum vi res aliquas divinas percipere possint homines, atque inter bonum et malum morale discernere, sed et *συνειδήσεως* ope, sibi etiam prospicere de officiis multis, respectu habito ad judicium Dei cui se subesse cognoscunt. porro ! lumen hoc adultis omnibus, per considerationem operum Dei tum creationis, tum providentiæ, *αἰδίον αὐτοῦ δύναμιν καὶ ζειότητα* manifestantium, aliquibus vero per verbi prædicationem, augeri ac stabiliri dicimus. Quousque vero lumen hoc ad obedientiam Deo præstandum, animos hominum dirigat, stimulet, impellat, utque per illud *ἀναπολόγετοι* fiant, nihil attinet hic loci subtilius disputare.

Lux vero hæc nictans, neque e pernitosissimis tenebris emergens, illa est, quam tantopere prædicant nostros fanatici, illamque nescio quem Deum, aut *κέρας ἀμαλὲίας*, Deo quopiam melius, statuunt? nam,

1. Negant lumen hoc naturale esse, aut ita dici debere : sed a Christo et Spiritu Christi esse, imo Christum ipsum esse, qui ita omnibus universum hominibus adsit.

2. Aiunt salutare esse, ejus nempe generis et efficaciam, ut ei in omnibus attendere debeat, quisquis Deo placere aut secundum voluntatem ejus, obedire ei velit.

3. Sufficiens ad salutem, atque ejusdem cum verbo Dei scripto autoritatis, ita ut qui ei, prout deceat, attendat, atque ei se morigerum et dicto obedientem præstet, quod facit quisquis officium suum facit, atque omnes sub pena æternæ damnationis facere tenentur, nullo alio lumine, neque interno illuminante et dirigente, neque externo voluntatem divinam revelante, opus habeat ; hoc est, neque Spiritu intus illuminante, neque Scriptura extra docente.

4. Denique lumen hoc Christum esse, qui olim in prophetis, apostolis, aliisque verbi divini scriptoribus fuit ; ita ut vi ejus non minus infallibiliter voluntatem Dei ipsi expondere possint, quam olim Scriptores *ζεόπνευστοι*.

Hæc vero *τερατολογιῶν* fanaticorum de luce interna summa est ; hanc in tenebris, hanc in luce hominum magnifice jactitant, strenue vociferantes, atque diris omnibus devo-

ventes, quos eadem insanis iiscum non laborare sentiunt. Antea vero quam sophismata quibus sententiam suam stabilire satagunt, discutienda suscipimus, necesse est ut thesin nostram, vanissimo huic figmento oppositam, paucis sub-jungamus et defendamus; ea vero hisce propositionibus continetur.

1. Lumen internum omnibus commune, aliquali principiorum veritatis notitia, et vi conscientiae consistens, naturale est, atque ita dicendum: hoc est, naturae humanae a prima creatione inditum fuit, atque etiamnum ab ipsis naturae principiis fluit; itaque lumen hoc a Christo non esse mediatore, qua est novi federis mediator, affirmamus, multo minus esse ipsum Christum.

2. Lumen hoc utcunque ei attendatur, non est ullo respectu salutare, sed in rebus omnibus divinis, finem ultimum quod attinet, merae tenebræ et cœcitas.

3. Ideoque ad salutem sufficiens non est, neque subjective, ita ut vi ejus quis ea quæ sunt ad salutem necessaria aliunde revelata πνευματικῶς percipiat; neque objective, hoc est, ea omnia quæ sunt ad salutem necessaria revelare non potest.

4. Christus nulla sub consideratione lumen salutare omnibus et singulis hominibus indulxit;

5. Nullius luminis interni, cujuscunque tandem, quamvis sit salutare, is usus aut finis est, ut ei tanquam duci viæ nostræ et regulæ attendere debeamus, sed in hunc solum finem gratiouse a Deo conceditur, ut vi ejus, istam regulam, et mentem Domini in ea revelatam, modo salutari percipere possimus.

Hasce vero propositiones, uno aut altero argumento sigillatim probabimus.

Primam propositionem quod attinet argumenta nostra sic se habent.

1. Quod naturae rationali, ejusque participibus ad gloriam Dei per obedientiæ moralis præstationem manifestandam, creatis, vi legis creationis iudi debuit, atque actualiter inditum fuit, neque unquam est amissum, id iis est naturale: id enim a natura sua, posito hoc quod Deus obedientiam ex iis exegerit, habuerunt, hanc vero lucis hujus esse conditionem nemo opinor, negabit. Fuisse primitus homini inditam, status primi hominis, de quo abunde a pluribus actum est,

probat. Non fuisse amissam actualiter et respectu eventus, quicquid fit de merito, experientia docet.

2. Id quod fluit a principiis naturæ necessario et infallibiliter, nisi in operatione sua ex aliquo accidente ipsa impeditatur, illud omnibus ejus naturæ participibus est naturale. Hoc enim quod est a principiis naturæ, naturale dicitur. Lumen autem hoc, est nativa, propria, et inseparabilis mentis et conscientiæ vis, et efficacia; oculus, acies mentis est. *συντήρεστη* vocant Græci: quæ habitus est naturalis, quo intellectus hominis aptus natus est ad assensum præbendum principiis operationum moralium, *συνείδησις* est, seu necessarium hominis de se judicium habitui illi conforme. Itaque si lumen hoc non sit naturale, neque intellectus, neque mens, neque conscientia homini est naturalis.

2. Non esse salutare, cum sit naturale nimis est manifestum. Quid enim natura sumus? ‘filii iræ.’ Eph. ii. 3. ‘Tenebræ,’ cap. iv. 18. Joh. i. 5. ‘Mortui in peccatis,’ Quid mens nostra? ‘inimicitia adversus Deum.’ Rom. viii. 7. ‘Caro,’ Gal. v. 16. ‘Obsecurata vanitate,’ Eph. iv. 17. Ita ut vi ejus res salutares percipere non possumus, quia ‘spiritualiter dijudicantur.’ 1 Cor. ii. 14. Nihil aliud sumus nisi Caro; Joh. iii. 6. In ea autem ‘carne nihil boni habitat,’ Rom. vii. 18. neque quicquid aliud agit, aut agere potest, nisi concupiscere adversus spiritum; Gal. v. 17. Lumine ideo hoc non obstante, cum apparet omnes homines, mortuos, cœcos, surdos esse, mentem et intellectum habere obscuratum, esse ipsas tenebras, meram cœcitatem, ita ut opus habeant novo spiritu, nova vita, mente, intellectu, nova denique luce spirituali, quæ mentes et corda eorum irradiet, ut salutariter intelligent, cognoscant, percipiāt τὰ τοῦ Ζεοῦ, et Dei voluntati obedientiam rite præstent, lumen illud non esse salutare liquido constat.

3. Eodem arguento probatur non esse lumen hoc ad salutem sufficiens, nempe quia non est salutare; sufficientiam quidem habet ad ἀναπολογησίαν, ad salutem non item. Quia πνευματικὰ πνευματικῶς cognoscere vi ejus in eo potest. Deinde Deus nihil agit frustra, præsertim in rebus maximis novi fœderis, per sanguinem filii sui acquisitis. Lumen vero hoc, si esset ad salutem subjective sufficiens, quid quæso opus esset illuminatione Spiritus sancti, quid mentis renovatione, quid novi intellectus donatione, quid omnipotenti et efficaci cordium irradiatione cognitione Dei in facie Jesu Christi?

quid vanitatis amotione, tenebrarum et cæcitatibus curatione, oculorum apertione? quid denique evangelio? cum unum hoc lumen internum omnibus commune, omnium vicem supplere possit facilime.

Porro! cum sit istiusmodi principium directivum intus splendescens, videamus an melius et rectius se gerat, respectu revelationis eorum quæ cognosci debeant; nam hujus etiam respectu sufficientiam ejus jactitant fanatici, atque ejus gratia verbum Dei scriptum pro nihilo ducunt: contrarium probant.

1. Universalis omnium, per omnia secula a creatione mundi in hunc usque diem experientia: quis enim unquam lucis hujus ductu, ad veram Dei cognitionem pervenerit? qui post homines natos, ea optime usi sunt, atque eximiis insuper dotibus, super vulgus hominum ornati fuerunt, ad unum omnes 'vani facti sunt in raciocinationibus suis, et obtenebratum est cor eorum insipiens.' Rom. i. 21.

2. Tota ista gratiæ, bonitatis, et sapientiæ divinæ *oīkonomiā*, qua Deus πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, in prophetis et filio suo locutus, voluntatem suam hominibus revelavit quam qui maximi, et prorsus inæstimabilis beneficij loco non habet, ille et ingratuus est, et maledictus; Psal. cxlvii. 19, 20.

3. Omnia ista testimonia quibus superiori disputatione, necessitatem atque perfectionem sacræ Scripturæ probavimus; quæ hic repetere opus non est.

4. Lumen hoc non esse ipsum in nobis Christum, qui est via, vita, et veritas, lux et salus, cum neque sit salutare, neque ad salutem sufficiens, hominum neminem esse cui dubium sit libenter arbitrarer. τερατολογοῦσι quidem fanatici, neque prodigium ullum confidentius asserunt, quam lucem hanc ipsum esse Christum. Sit ideo vel persona Christi Σταυρόποντος, vel Spiritus Christi, vel aliquid aliud quod mystice et relative Christus dici possit; non esse personam Christi, si modo personam habeat, et ipsi sint homines, opinor agnoscant. Neque Spiritus Christi esse potest, cum sit quid omnibus commune; at quidam saltem sunt, πνεῦμα μὴ ἔχοντος, Judæ 19. Porro 'ubi Spiritus ille Domini est, ibi est libertas;' 2 Cor. iii. 17. At hominum genus, maximam partem, peccato adhuc servire constat. Deinde quidam sunt in carne, quidam in Spiritu; Rom. viii. 9. In iis vero tantum habitat Spiritus, qui sunt in Spiritu. Nulla autem est promissio

Spiritus, nullus fructus, nullum privilegium, cuius per Spiritum participes facti sumus, nulla per Spiritum regenerationis, sanctificationis, ad optionis mentio est, quæ huic figuramento non vehementer reclamat, ecclesia quidem mystice Christus dicitur, 1 Cor. xii. 12. Cum sit corpus ejus; quantum scilicet unionem habet cum capite; at lumen hoc fanaticorum non esse ecclesiam, suo loco videbimus. Sed Christus fanaticorum imaginarius est, et fictitius; non filius Dei incarnatus, ΖεάνΖρωπως, sed qualitas nescio quæ divina, seu anima mundi, omnibus mista, quæ τὸ πᾶν sit, atque vere nihil. Hoc vero illorum πρῶτον ψεύδος, cum ad disputationem de persona Christi deventum est, penitus destruetur.

5. Omissis iis quæ contra Arminianos, Socinianos, aliosque gratiæ universalis assertores alibi disputavimus, ne in plurimas res nos simul ingeramus, unico argumento, Christum lumen salutare omnibus et singulis non infundere probamus; illud vero ita se habet. Christus neminem luce salutari perfundit, nisi per Spiritum et verbum suum, ut ita, atque non aliter ageret, maxima est novi fœderis promissio; Isa. lix. 21. atque ipsius Christi; Joh. xiv. 15, 16. Quicquid est verbi Dei, aut revelationis mentis domini, huic propositioni testimonium perhibet: ‘siquis enim Spiritum Christi non habet, non est ejus.’ Rom. viii. 9. At Christum Spiritum suum sanetum, promissum fœderis, omnibus et singulis non largiri antea probatum est: de verbo idem testatur experientia.

6. Ultimæ nostræ propositionis, de usu atque fine luminis cujuscunque divini, nobis per Christum gratiouse indulti, veritatem, satis superque demonstravimus in disputatione de perfectione Scripturæ? strictim addimus.

1. Si cujusque lumen privatum sit regula Deo obedientiam præstandi, tum tot regulas habemus quot homines; at unicus est κανὼν divinus. Gal. vi. 16. Eph. iii. 16. Isa. viii. 20. At ita plane incerta essent omnia in rebus divinis, hoc tantum excepto, quod princeps tenebrarum vi hujus incertitudinis in rem suam compendium faceret.

2. Is est internæ lucis seu illuminationis nostræ finis, ob quem Deus eam nobis promisit, atque cujus gratia sancti homines eam a Deo indies augeri petunt? eum vero esse, ut voluntatem et mentem domini in Scripturis revelatam, rite,

salutariter et Spiritualiter intelligamus, infinitis allatis testimoniis facile esset probare.

3. Sacram Scripturam hanc regulam esse, abunde antea demonstratum est.

Videamus jam porro quid contra garriunt fanatici, utque operam dent, qua cum ratione aliqua insanire videantur: nihil autem hic novi adportant; vetera sunt, Arminiana sunt, trita et millies profligata quæ adducunt.

1. Nihil crebrius in ore habent, quam verba illa de Christo, Joh. i. 9. ‘Ille est lux vera quæ illuminat omnem hominem veniens in mundum.’ Non alias vociferatio horridior, quam cum in locum hunc deventum est. Hic miros sibi fingunt triumphos, atque adversariis nulla non faciunt convicia. De Christo inquietunt loquitur Scriptura; ‘ille ergo lux est; Christus lux est;’ deinde non hunc vel illum hominem, sed omnem hominem in mundum venientem, illuminat; hoc est omnes et singulos; nec aliquid clarius affirmari poterat.

Resp. Scripturam sacram interpretari debere, adversariis extorsimus. De sensu hujus loci, seu potius unicæ vocalæ in hoc loco jam controvertitur. De tota sententia quid statuendum sit, paucissimis absoluam.

1. Christus lux est; eodem nempe sensu, quo Deum lucem esse demonstravimus. Lux est respectu essentialis suæ majestatis, sanctitatis, et gloriae; quatenus etiam omnis lucis fons est, author atque causa, lux est: hoc est et essentialiter et efficienter.

2. Christus dicitur lux hominum, non lux illa quæ est in hominibus. Causa omnis lucis est, non omnis lux; non illa accidentalis, et corrupta de qua loquimur. Ita sol est lux mundi; imo discipulos suos lucem mundi, seu hominum in mundo degentium esse affirmat, Matt. v. 14. Anne aliqui homines lux interna aliorum omnium esse possint? Lux sunt quia suo more lucem dant et exhibent. Lux ita Christus esse dicitur, atque homines illuminare, non quasi ille nihil aliud esset quam lux illa interior cuius est particeps omne humanum genus; aut quasi ipse in persona sua, lux illa esset, aliter quam efficienter sed quia lumen largitur iis omnibus, qui illud assequuntur: ita sol suo loco atque ordine est lux mundi, atque ita fuerunt discipuli Christi.

3. Non dicitur Christum illuminare omnem hominem venientem in mundum, sed quod ipse veniens in mundum

omnem hominem illuminat. Is nempe est eorum verborum sensus, ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· hoc agit lux in mundum veniens. Ad maximam ideo partem humani generis, quæ scilicet ante adventum Christi in mundum fato functa fuerit, non pertinet haec assertio.

4. Hic ergo horum verborum sensus est, cum omnes homines essent meræ tenebræ, atque cœlestium inanes, filius Dei, æternus λόγος, φῶς æternum, in mundum veniens, per ἐνσάρκωσιν vitam et immortalitem a jactis mundi fundamentis, antea umbraculis coopertas, aut tenebris penitus delitescentes, in lucem produxit, perque evangelium innotescere fecit; atque insuper Spiritum sanctum vi divina armatum emisit, ad quosquis homines ex iis qui natura tenebræ erant illuminandos, atque ita lux eorum factus est: apparet itaque.

1. Lucem et illuminationem quarum hic loci mentio facta est, spirituales esse, atque ad renovationem gratiæ, non naturales, atque ita ad creationem pertinere; quo sensu enim homines tenebræ dicuntur, eo etiam illuminari: aliter aequivoqua esset apostoli oratio; at homines spiritualiter fuisse tenebras, non oculis naturaliter captos, de quibus loquitur Spiritus sanctus, extra controversiam est.

2. Hac illuminatione non obstante, manent aliqui in tenebris; ‘lux enim luxit in tenebris, tenebræ autem eam non comprehenderunt,’ ver. 5. Illuminatio ideo hæc, neque est naturalis, neque omnibus communis, neque aliquid aliud quod homines habere possint, dum tenebræ sunt: statum diversum atque tenebrarum amotionem ponit.

3. Christus non alio modo quemquam hominum gratia sua, seu luce hac spirituali donat, nisi per verbum et Spiritum suum; nemo ita hujus lucis particeps esse potest, nisi sit genitus ex Spiritu, atque verbi seu evangelii sit salutriger particeps.

Respondemus ideo per omnem hominem, non omnes et singulos qui unquam fuerunt, sunt, aut futuri sint, intelligi debere; sed quosquis tantum seu eos omnes et singulos, quos Christus per verbum et Spiritum suum salutari sua gratia, et luce spirituali donare gratiouse velit; hoc est syncategorema istud omnis, non absolute, sed relate ad electos dicitur; prout aliis locis innumeris usurpatur; Col. i. 6, &c.

Urgent porro testimonium ab apostolo Gentilibus datum,

Rom. ii. 24, 25. ‘Gentes quæ legem non habent, natura quæ legis sunt faciunt, ipsi legem non habentes sibi ipsis sunt lex, ut qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientia, et cogitationibus, sese mutui accusantibus, aut etiam defendantibus,’ sibi lex sunt; ideoque lege scripta non opus habent, opus legis inscriptum in cordibus habent; una cum conscientia boni et mali indice, et quid pluribus opus est, hisce attendant, ut salui evadant.

Resp. 1. Negamus eos lege scripta opus non habere, qui sibi lex sunt. Non enim hoc absolute dicitur, sed aliquorum operum et actionum respectu tantum.

2. Concessimus antea reliquias nonnullas lucis primævæ, adhuc esse in omnibus superstites, sed salutares eas esse, spirituales, ad salutem sufficientes, id vero pernegamus: ita,

3. Nihil non naturale, nihil spirituale, nihil specialiter a Christo mediatore emanans, aut ab eo communicatum, imo nihil nisi quod sine Christo, seorsim ab eo, omni salutari ejus cognitione destituti habeant homines, hic ab apostolo memoratur. Imo non alium in finem hæc in memoriam revocat apostolus, nisi ut ostenderet eos qui lumine hoc tantum instructi erant, atque ei attendebant, ad unum omnes destitutos fuisse gloria Dei, neque ad salutarem ejus cognitionem unquam pervenisse; quod figmentum fanaticorum penitus evertit; atque illos ipsos, quos, quasi encomio hoc ornat apostolus, ubique mortuos, cœcos, sub potestate tenebrarum captivos, pronuntiat.

4. Nulla cum hic sit mentio lucis nulla Christi, sed hominum a Christo penitus abalienatorum, difficile nimis erit fanaticis thesin suam hinc extorquere; nempe Christum esse lucem quandam omnibus communem.

5. Fatemur quidem omnes homines aliquo sensu sibi ipsis legem esse, quatenus nimirum habitum intellectualem, quo assentiri possunt, atque assentiuntur principiis operationum moralium, atque judicium practicum, quo se super iis quæ fecerunt, condemnant, vel excusant, retinent; at vero habitum illum spiritualem esse, sufficienter eos dirigentem in cognitione Dei, atque obedientia ei ex voluntate ejus præstanta, hoc pernegamus.

Cum Deum non longe abesse ab unoquoque, nostrum, ita ut omnes quærere dominum, si forte palpando eum inveni-

rent, debeant, affirmet apostolus, Acts xvii. 27. nescio quo stupore ex eo saepius litigantes audivi, sed quid sibi vellent haud facile fuit intelligere ; nempe Deo omnia plena sunt : operaque ejus, tum creationis, tum providentiæ immensam ejus deitatem, aeternam potentiam, et creaturarum curam, ita luculenter ostendunt, ut omnes ubique homines eum ulterius investigare debeant : sed quid hoc ad fanaticorum delirium, de quo jam actum est.

END OF VOL. IV.